

**LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA LAG-a NERETVA ZA
RAZDOBLJE 2023. – 2027.**

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Podmjera 19.1. »Pripremna pomoć« – provedba tipa operacije 19.1.1. »Pripremna pomoć« Mjera 19 »Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)«

Lokalna akcijska grupa Neretva

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020. (2021. i 2022.)

Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

SADRŽAJ

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LRS	5
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a Neretva.....	5
1.1.1. Područje LAG-a Neretva	5
Slika 1. Karta područja LAG-a Neretva s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u.....	6
Slika 2: Karta položaja LAG-a Neretva na karti Republike Hrvatske	7
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u Neretva	8
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a Neretva	8
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a Neretva.....	9
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština LAG-a Neretva.....	9
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a Neretva.....	10
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a Neretva	10
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a Neretva.....	11
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a Neretva.....	12
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a Neretva.....	12
Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a Neretva	13
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a Neretva	14
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a.....	15
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a Neretva.....	15
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a Neretva	18
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a Neretva	18
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a Neretva.....	19
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a Neretva	19
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a Neretva	20
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a Neretva	20
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a Neretva	21
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a Neretva.....	21
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a Neretva.....	22
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a Neretva	23
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a Neretva.....	24
1.3. Demografske značajke područja LAG-a Neretva.....	25
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a Neretva.....	26
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a Neretva	27
2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.	28

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS LAG-a Neretva u razdoblju 2014. – 2022.....	28
3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS	29
3.1. Opis partnerstva	29
Tablica 20: Članovi LAG-a (Skupština LAG-a).....	30
Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS (Upravni odbor LAG-a Neretva)	30
Tablica 22: Tijelo LAG nadležno za odabir projekata na LAG natječaju (Upravni odbor LAG-a Neretva)	30
3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS LAG-a Neretva	30
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS LAG-a Neretva.....	32
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA.....	32
4.1. Rezultati analize stanja područja LAG-a Neretva na temelju SWOT analize.....	32
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a Neretva	32
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS	36
5.1. Prikaz potreba područja LAG-a Neretva	36
Tablica 25: Potrebe područja LAG-a Neretva	36
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS LAG-a Neretva	40
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS LAG-a Neretva.....	40
5.3. Opis intervencija LRS LAG-a Neretva uključujući projekte suradnje.....	41
Tablica 27: Intervencije u LRS LAG-a Neretva	41
Tablica 28: Projekti suradnje LAG-a Neretva	43
Tablica 29: Opis intervencija LAG-a Neretva	44
5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a Neretva	66
5.5. Usklađenost LRS LAG-a Neretva sa ZPP	67
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP	67
6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS.....	68
6.1. Kapacitet LAG-a Neretva za upravljanje LAG-om i provedbom LRS	68
Tablica 31: Kapacitet LAG-a Neretva za upravljanje LAG-om i provedbu LRS	68
6.2. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRS.....	69
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP unutar LRS 2023.-2027.	70
7. FINACIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS.....	71
7.1. Finacijski plan provedbe LRS LAG-a Neretva	71
Tablica 34: Finacijski plan provedbe LRS.....	71
7.2. Akcijski plan provedbe LRS LAG-a Neretva.....	72
Tablica 35: Akcijski plan provedbe LRS	72

8. PRILOZI.....	73
8.1. Prilog 1. Popis naselja iz JLS u sastavu LAG-a Neretva s pripadajućim brojem stanovnika po naselju	73
8.2. Prilog 2. Popis vrsta kulturnih dobara LAG-a Neretva	75
8.3. Prilog 3. Pojmovi i kratice.....	78

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LRS

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a Neretva

1.1.1. Područje LAG-a Neretva

Lokalna akcijska grupa Neretva (u daljnjem tekstu LAG Neretva) je započela proces svog formalnog oblikovanja na osnivačkoj skupštini 13. studenog 2012. godine izborom tijela LAG-a Neretva i donošenjem statuta Udruge Lokalna akcijske grupe Neretva. Lokalna akcijska grupa Neretva u Registar udruga upisana je 04. siječnja 2013. godine. Osnovana je kao dio šireg konteksta LEADER programa u svrhu pripreme i upoznavanja jedinica lokalne samouprave s LEADER procedurama za ruralni razvoj, ali i održivim ruralnim razvojem.

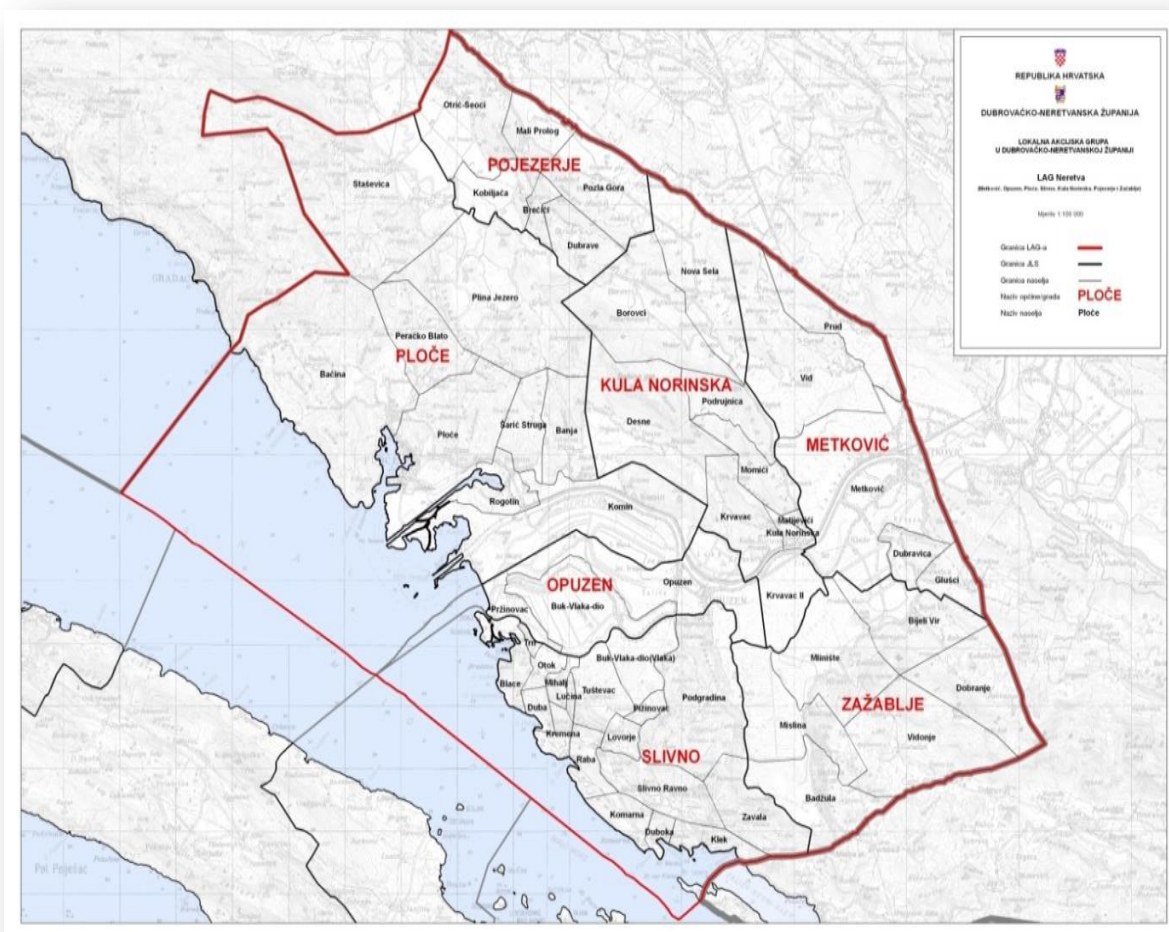
Područje LAG-a Neretva pripada Dubrovačko-neretvanskoj županiji (DNŽ), a čine ga ukupno 7 gradova i općina, gradovi Metković, Opuzen i Ploče te općine Kula Norinska, Pojezerje, Slivno i Zažablje. Područje LAG-a Neretva ima površinu od 412.57 km² ili 23,15% površine DNŽ te u svom sastavu broji 56 naselja. Prema popisu stanovništva 2011. godine na području LAG-a Neretva živjelo je 35.672 ili gotovo 30% ukupnog stanovništva DNŽ-a dok prema popisu stanovništva iz 2021. godine na području LAG-a Neretva živi 31.249 stanovnika što predstavlja pad odnosno smanjenje broja stanovnika na području LAG-a u postotnom iznosu od -12.39% u odnosu na popis stanovništva iz 2011. godine.

Najnaseljenija područja LAG-a Neretva su područja gradova Metkovića, Ploča i Opuzena, a najslabije naseljena mjesta su općine Kula Norinska, Pojezerje, Slivno i Zažablje. Grad Metković prednjači sa brojem stanovnika koji po posljednjem popisu stanovništva iznosi 15.235 stanovnika, zatim slijedi grad Ploče sa 8.220 stanovnika, grad Opuzen sa 2.838 stanovnika, općina Slivno sa 2.046 stanovnika, općina Kula Norinska sa 1.414 stanovnika, općina Pojezerje sa 943 stanovnika te kao najslabije naseljena općina Zažablje sa 553 stanovnika. Općina Slivno prednjači sa brojem naselja u svom obuhvatu, odnosno njenom obuhvatu pripada 18 naselja dok obuhvatu grada Metkovića pripada naselje s najvećim brojem stanovnika odnosno naselje Metković sa 13.971 stanovnika. Ostala naselja brojem stanovnika ne prelaze preko 5.000 stanovnika.

Plodna aluvijalna tla, izobilje vode i topline usmjerilo je domicilni puk da primjenom suvremenih zahvata za uređenje površina u strukturu poljoprivredne proizvodnje uvodi kulture visoke tržišne vrijednosti te ih intenzivnom poljoprivrednom proizvodnjom dovede do toga da dolina Neretve dobije epitet hrvatske Kalifornije. Od netaknute močvare bogate florom i faunom, preko tradicionalnog jendečenja, danas dolinom Neretve dominira polderski krajobraz. Glavna je zemljopisna značajka područja obuhvaćenog LAG-om Neretva prostorna kompaktnost te velika sličnost klimatskih, gospodarskih, društvenih, kulturnih i povijesnih obilježja. Veći dio područja nalazi se u unutrašnjosti kopna, a dijelovi gradova Ploča i Opuzena te općine Slivno su primorski.

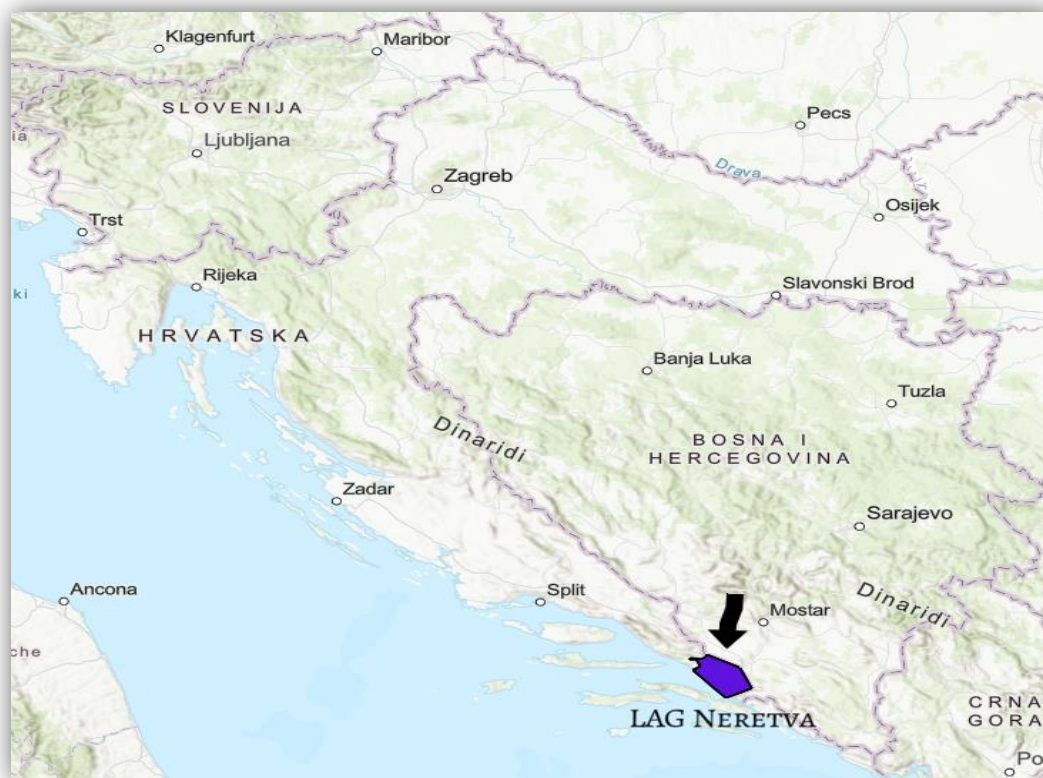
Ured LAG-a Neretva smješten je u gradu Opuzenu na adresi Jasenska 2/b, 20355 Opuzen. Jedan od razloga opravdanosti lociranja ureda baš na prostoru grada Opuzena je i sam geografski smještaj Opuzena koji se nalazi „u središtu“ prostora LAG obuhvata te predstavlja reprezentativan kopneno/primorski spoj Neretvanskog grada.

Slika 1. Karta područja LAG-a Neretva s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u

Izvor: LAG Neretva

Slika 2: Karta položaja LAG-a Neretva na karti Republike Hrvatske

Izvor: www.arcgis.com

Izvor: LAG Neretva

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u Neretva

Osnovni statistički podaci o LAG-u						
Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-u (navedeno u prilogu br. 1)	Broj stanovnika u naselju (navedeno u prilogu br. 1)	Površina JLS km ²	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)	Broj kućanstava u JLS
Grad Metković	15.235	5	15.235	50,88	301,67	4.614
Grad Opuzen	2.838	3	2.838	24,06	118,50	985
Grad Ploče	8.220	9	8.220	129,57	63,69	3.035
Općina Kula Norinska	1.414	9	1.414	60,82	23,78	478
Općina Pojezerje	943	6	943	33,54	28,47	281
Općina Slivno	2.046	18	2.046	52,77	37,29	620
Općina Zažablje	553	6	553	60,93	8,91	188
Ukupno LAG	31.249	56	31.249	412,57	76,02	10.201
Osobna iskaznica LAG-a						
OIB	16531762819					
Adresa sjedišta	Jasenska 2/b, 20355 Opuzen					
Adresa podružnica	n/p					
Kontakt telefon	+385 20/610-504, +385 91/110-0581, + 385 91/110-0582					
Kontakt e-mail	info@lagneretva.com , lagneretva@gmail.com					
Mrežna stranica	www.lagneretva.com					

Izvor: *Državni zavod za statistiku – osnovni statistički podaci o LAG-u*

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a Neretva

Središtem navedenog područja prolazi rijeka Neretva po kojoj je područje i dobilo naziv. Formirana je delta zbog koje se cijelo područje izdvaja u prirodno-geografskom (fizionomskom), ali i društveno-gospodarskom aspektu. Delta Neretve od Metkovića do ušća u gradu Pločama okružena je granicama dinarskih planina sa sjevera i sjeveroistoka, a podgradinskoslivanjskim brdima s juga.

Neretvansko područje karakteriziraju dva tipa reljefa, zaravnjeni naplavni tereni delte Neretve i brdoviti krški vapnenački reljef. Većina je naplavne zaravni močvarna, a ondje gdje je provedena melioracija, stvorene su plodne poljoprivredne površine s prilično poroznim tlom jer sadrže pijesak i šljunak. Brdoviti vapnenački kraški prostori sjeverozapadno i jugoistočno od delte Neretve ističu se strmim formama reljefa s razvijenim elementima krša.

Osnovna je značajka delte Neretve velika pedogenetska raznovrsnost i prostorna varijabilnost tla. Tako se na prostorima uz korita rijeka Neretve i Male Neretve nalaze aluvijalna tla s grubljim pjeskovito-ilovastim karbonatnim nanosom izrazite slojevitosti. Na nižim i udaljenijim položajima od rijeka i u kontaktu s kraškim vodopropusnim terenima, razvila su se slabo i srednje zaslanjena močvarno glejna i tresetna tla (Vidrice – područje južno od Male Neretve, Kutin, Vid – Norin, područje oko izvora Modro oko i jezera Desne). Na prostranim krškim terenima sjeverozapadno i jugoistočno od delte Neretve prostire se plodno tlo crvenica, koja prekriva dna ponikvi i krških uvala. Raspadanjem dolomita u udolini Blace – Duboka nastala su pješćana tla pogodna za uzgoj poljoprivrednih kultura,

pa su se uz dolinu razvila agrarna naselja Duba, Kremena, Raba i Duboka.

Područje LAG-a Neretva pripada mediteranskom klimatskom području sa suhim, vedrim i vrlo toplim ljetima te kišovitim i blagim zimama. U godišnjem hodu temperature zraka najtopliji je u prosjeku srpanj (s prosjekom 25 °C), a najhladniji siječanj (s prosjekom 6,9 °C), dok prosječna godišnja temperatura iznosi 15,4 °C. Prema Köppenovoj klasifikaciji klima područje LAG-a Neretva pripada C tipu, što znači da taj prostor ima sredozemnu klimu sa suhim vrućim ljetom i pravilnom izmjenom godišnjih doba. Ljeto je najsunčanije doba s 37% insolacije, dok je osunčanost gotovo podjednaka u proljeće (25%) i jesen (22%). Zimi je najmanje sunca, svega 16%.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a Neretva

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština LAG-a Neretva

Područje LAG-a Neretva bogato je kulturno-povijesno područje u Republici Hrvatskoj. Svoje kulturno povijesno bogatstvo može zahvaliti ispreplitanjem različitih kulturnih utjecaja tijekom povijest. Tako su kroz dolinu Neretve prolazili i ostavljali svoj trag stari Grci, Rimljani, Iliri uz prepoznatljiv utjecaj Dubrovačke Republike, Venecije, raznih crkvenih redova i dr. Mnogi spomenici različitih oblika i veličina svjedoče bogatoj i burnoj prošlosti neretvanske doline. Tako najpoznatiji spomenik iz predantičkog perioda su sigurno brojne grobne gomile i gradine te najpoznatiji nalaz ukrasne figure jelena iz željeznog doba. Na prisustvo starih Grka u dolini Neretve podsjećaju dva fragmenta mramornog reljefa s prikazima plesačica iz II. stoljeća prije Krista. Na području LAG-a Neretva nalazi se blizu 1.900 registriranih i evidentiranih spomenika kulture, s posebnim naglaskom na vrlo vrijedne urbane cjeline. S aspekta važnosti lokaliteta posebno je važno izdvojiti prostor doline Neretve (nalazi iz doba grčke i rimske antike). Uvidom u tablicu 2 možemo utvrditi da na području LAG-a ima ukupno 39 nepokretnih kulturnih dobara dok pojedinačnih Kulturno povijesnih cjelina te Kulturnih krajolika na području LAG-a nema.

Od posebnog je značaja zona sela Vida (Arheološka zona i kulturno-povijesna cjelina Narona – Vid) za koju se pretpostavlja da je šira lokacija rimske metropole Narone. Zaštita kulturne baštine do sada se nije provodila planski niti sustavno što je upućivalo na nisku razinu svijesti o njezinim vrijednostima i mogućnostima uključenja u lokalni razvoj (npr. kroz razvijanje kulturnog turizma). Narona je bila rimska kolonija s punim rimskim građanskim pravom, trgovinsko i upravno područje cijelog južno dijela rimskih provincija. Na tom bogatom lokalitetu nađene su brojne skulpture i građevine te je na samom mjestu pronalaska, iznad hrama cara Augusta podignut velebni Arheološki muzej Narona. Muzej je dobio mnoge nagrade od kojih se posebno ističe „Plavi cvijet“ Hrvatske turističke zajednice za poseban doprinos obogaćenju turističke ponude Hrvatske.

Nematerijalno kulturno dobro doline Neretve predstavljaju Umijeće pripreme neretvanskog brujeta i Tradicija života s trupom i lađom. Upravo na tragu navedenih nematerijalnih kulturnih dobara doline Neretve organiziraju se brojne manifestacije među kojim se posebno ističe Maraton lađa. Maraton lađa je amatersko sportsko natjecanje u utrci lađa, tradicijskih autohtonih plovila u dolini Neretve s dužinom rute od 22,5 km, točnije od grada Ploča do grada Metkovića. Tradicionalno se održava svake godine u mjesecu kolovozu pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske. Po broju izravnih sudionika natjecanja jedno je od najmasovnijih natjecanja u Hrvatskoj. U prosjeku sudjeluje 35 posada s po 18 članova, što daje brojku od preko 600 natjecatelja svake godine. Po gledanosti, jedan je od najvećih događaja Hrvatskoj, a ujedno i turistički spektakl i atrakcija. Računa se da ga uživo gleda nekoliko desetaka tisuća gledatelja duž cijele rute, što uz obalu Neretve, što u

turističkim i privatnim brodovima, kao i iz (za tu prigodu) posebno organiziranog vlaka. Nadalje, od ostalih poznatih manifestacija u dolini Neretve valja istaknuti smotru folkloru „Na Neretvu misečina pala“ te festival zabavne glazbe Opuzen „Melodije Hrvatskog juga“, kojima se teži očuvati tradicijske vrijednosti područja.

Danas povijest Neretvanskog kraja uvelike predstavlja temelj svih tradicionalnih manifestacija što velikim dijelom obogaćuje lokalnu turističku ponudu te pozitivno utječe na ruralni razvoj općenito¹.

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a Neretva

JLS	Vrsta kulturnog dobra ²						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro [navedeno u Prilogu 2]
	Pojedinačno [navedeno u Prilogu 2]	Kulturno-povijesna cjelina [navedeno u Prilogu 2]	Kulturni krajolik navedeno u Prilogu 2]	Arheologija [navedeno u Prilogu 2]	Pojedinačno [navedeno u Prilogu 2]	Zbirka [navedeno u Prilogu 2]	
Grad Metković	9	0	0	1	0	1	2
Grad Opuzen	4	0	0	0	1	1	2
Grad Ploče	12	0	0	7	0	0	2
Općina Kula Norinska	3	0	0	1	0	0	0
Općina Pojezerje	1	0	0	0	0	0	0
Općina Slivno	7	0	0	2	0	0	0
Općina Zažablje	3	0	0	0	0	0	1
Ukupno LAG	39	0	0	11	1	2	7

Izvor: *Ministarstvo kulture i medija*

1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a Neretva

Dolina Neretve, glavno poljoprivredno područje DNŽ-a, ujedno je vrlo osjetljivo područje zbog ihtiološko-ornitološkog rezervata u jugoistočnom dijelu delte te je Uredbom o ekološkoj mreži (NN 124/2013) proglašeno dijelom europske ekološke mreže NATURA 2000.

Kao što je navedeno u tablici 3. na prostoru LAG-a Neretva sedam je lokaliteta s ukupnom površinom od 4.494,15 ha, zaštićenih sljedećim kategorijama: Posebni ornitološki rezervat (Orepak, Prud, Pod Gredom, Kutu, Modro Oko i jezero Desne, i ušće Neretve), Značajni krajobraz (Predolac-Šibenica) i Posebni rezervat – u moru (Malostonski zaljev i Malo more). Među kopnenom faunom prednjače različite vrste ptica.

Najveći rizik za očuvanje prirodne baštine su otpadne vode i odlagališta otpada, što upućuje na neadekvatnu komunalnu infrastrukturu. Prijetnje za održanje visoke stope bioraznolikosti su također i pretjeran lov, neodrživa poljoprivreda, urbanizacija (posebno na području Grada Ploča) te hidrografska kontrola i regulacija u blizini grada Opuzena na ušću rijeke Neretve i njezinu sjevernom toku. Na pet malih zaštićenih lokaliteta ne provodi se stalni i dovoljno učinkovit nadzor.

Prirodnom baštinom se trenutno ne upravlja na održiv i učinkovit način pa prirodne vrijednosti nisu dovoljno iskorištene za jačanje lokalnog razvoja (npr. u turizmu). Područje delte Neretve kao park prirode bi mogao istodobno djelovati kao sredstvo očuvanja prostora i izvor prihoda za domaće stanovništvo. Drugim riječima, bi mogao stimulirati i pomagati

¹ LRS LAG-a Neretva, 2014.-2020..

² Popis vrsta kulturnih dobara se nalazi u Prilogu II

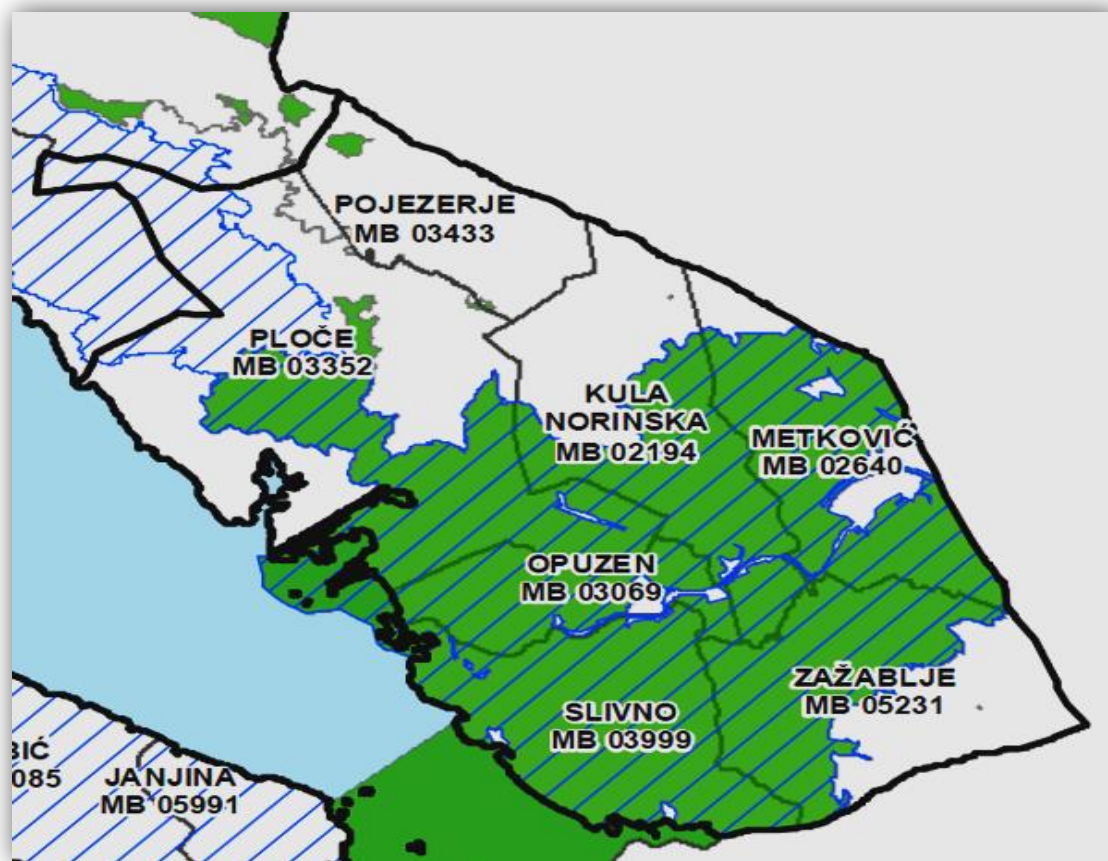
tradicionalno korištenje prostora razvojem ekološke poljoprivrede, lova i ribolova te ruralnog turizma, pogotovo u predjelu šumskog zemljišta na kojeg otpada više od 58% ukupne površine LAG-a Neretva

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a Neretva

Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Datum proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Posebni rezervat – ornitološki	Područje Orepak	96,91	16.10.1974.	Kula Norinska
Značajni krajobraz	Područje Predolac - Šibenica	121,8	08.06.1968.	Metković
Posebni rezervat – ornitološki	Močvarno područje "Prud" kod Metkovića	261,13	17.03.1965.	Metković
Posebni rezervat – ornitološki	Močvarno područje "Pod gredom" kod Metkovića	551,5	17.03.1965.	Kula Norinska, Metković
Posebni rezervat – ornitološki	Kuti	338,86	29.08.2020.	Slivno, Zažablje
Posebni rezervat – ornitološki	Modro oko i jezero Desne	144,18	29.08.2020.	Ploče, Kula Norinska
Posebni rezervat – ornitološki	Ušće Neretve	775,82	29.08.2020.	Opuzen, Ploče, Slivno
Posebni rezervat – u moru	Malostonski zaljev i Malo more	2203,95	29.04.1983.	Slivno (dio)
Ukupno LAG	7			

Izvor: *Bioportal, web portal informacijskog sustava zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja*

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a Neretva

Izvor: Bioportal, web portal informacijskog sustav zaštite prirode

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a Neretva

Prema podacima dostavljenim od strane jedinica lokalne samouprave, kako je prikazano u Tablici 4, vidljiva je komunalna infrastruktura na području LAG-a.

Uvidom u navedenu tablicu možemo utvrditi da na području LAG-a nema međunarodnih ni ostalih zračnih luka ni riječnih luka. Najbliža međunarodna zračna luka je Zračna luka Dubrovnik udaljena od grada Opuzena 111 km. S obzirom na činjenicu da je 2022. godine otvoren i pušten u promet Pelješki most te Stonska obilaznica navedena udaljenost je u današnje vrijeme zanemariva.

Međutim ovo je područje iznimno važno u geoprometnom smislu na nacionalnoj i međunarodnoj razini ponajviše zbog činjenice da se na istom nalazi jedna od najvećih Hrvatskih morskih luka odnosno Luka Ploče koja je smještena u istoimenom gradu.

Područjem LAG-a prolazi 48,8 km željezničke pruge kojom su spojeni gradovi Ploče, Opuzen i Metković te općina Kula Norinska, dalje prema Srednjoj Europi. Pripada prugama prvoga reda i dio je paneuropskog koridora Vc. Ima veliku važnost zato što predstavlja najbližu vezu Srednje Europe i Sredozemnog mora.

Također navedenim područjem prolaze državne, županijske, lokalne i nerezvrstane ceste te autoceste. Ulazi na autocestu A1 nalaze se u Gradu Pločama na naplatnoj postaji Karamatići te u općini Kula Norinska na naplatnoj postaji Čarapine. Ukupna dužina autoceste na području LAG-a iznosi 31,30 km.

Naselja područja LAG-a spojena su međusobno državnim, županijskim, lokalnim i nerazvrstanim cestama ukupne dužine 871,35 km, od čega je 538,70 km nerazvrstanih cesta, 156,20 km lokalnih cesta, 93,45 km županijskih cesta te 83 km državnih cesta. Većina lokalnih cesta (gotovo 40%) u vrlo je lošem stanju, a problem su i neadekvatno riješeni prolazi kroz naselja. U iznimno lošem stanju nalazi se oko 80% nerazvrstanih cesta (poljskih putova) na cijelom području LAG-a, koje zahtijevaju nasipavanje i održavanje. Također, prometna povezanost općina javnim prijevozom nije zadovoljavajuća.

LAG područje je pokriveno fiksnim telefonskim linijama i mobilnom telefonijom, a omogućeno je i spajanje na brzu internetsku mrežu. Područje LAG-a je pokriveno elektroničko-komunikacijskom infrastrukturom: 36,85% bakrenom paricom, 2,13% svjetlovodom dok je pokrivenost koaksijalnim kabelom 0%.

Na području LAG-a se nalazi 1.110,50 km elektroenergetskih kablova.

Trenutno na području LAG-a nema plinovoda odnosno isti nije proveden kroz područje.

Vodoopskrba i odvodnja na području LAG-a u nadležnosti je triju poduzeća: Metković d.o.o. koji djeluje na području gradova Metkovića i Opuzena te općina Slivno, Zažablje i Kula Norinska, na području Grada Ploča djeluje Izvor Ploče d.o.o. dok na području općine Pojezerje usluge vodoopskrbe i odvodnje pruža KomunalnoVgorac d.o.o.. Vodoopskrbom nisu obuhvaćena sva sela i svi zaseoci LAG područja što je otegotna okolnost za ruralni razvoj tih područja pogotovo u smjeru razvoja turističke ponude.

Područje LAG-a Neretva opskrbljuje se s nekoliko izvora Klokun, Modro oko, Prud, Doljani i Butina. Na području LAG-a je 632,40 km vodovoda i 188,20 km kanalizacije. Završetkom projekata aglomeracije na području jedinica lokalne samouprave na području LAG-a navedene brojke će biti znatno povećane.

Na području LAG-a se nalaze dva (2) pročišćivača otpadnih voda.

Dva (2) su Centra za gospodarenje otpadom na području LAG-a dok pretovarnih centara nema.

U zaključku, stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a pokazuje znakove napretka, ali istovremeno ukazuje na potrebu za dodatnim ulaganjima i unapređenjima. Iako su neki segmenti infrastrukture u dobrom stanju, kao što su državne i županijske ceste, još uvijek postoje izazovi poput nedostatka pretovarnih centara, premali broj centara za gospodarenje otpadom, slabo održavanje postojećih lokalnih cesta i sl.

Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a Neretva

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	31,30
Državna cesta	Km	83
Županijska cesta	Km	93,45
Lokalna cesta	Km	156,20
Nerazvrstana cesta	Km	538,70
Željeznička pruga	Km	48,80
Biciklističke staze	Km	84,20
Međunarodne zračne luke	Broj	n/p
Ostale zračne luke	Broj	n/p
Morske luke	Broj	1
Riječne luke	Broj	n/p
Elektr. ener. kablovi	Km	1.110,50

Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	36,85
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	2,13
	% pokrivenosti EK infrastrukture – koaksijalni kabel	n/p
Plinovod	Km	n/p
Vodovod	Km	632,40
Kanalizacija	Km	188,20
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	2
Centri za gospod. otpadom	Broj	2
Pretovarni centri	Broj	n/p

Izvor: Jedinice lokalne samouprave, HEP d.d.

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a Neretva

Prema podacima dostavljenim od strane jedinica lokalne samouprave, kako je prikazano u Tablici 5, vidljiva je društvena infrastruktura na području LAG-a.

Na području LAG-a se nalazi jedno kazalište smješteno u gradu Metkoviću i tri muzeja. Društvenih /kulturnih domova, domova za mlade na području LAG-a je ukupno 12 te 3 kino dvorane i 3 knjižnice.

Na području LAG-a se nalazi 8 vrtića i 2 objekta koja spadaju u kategoriju ostalih predškolskih objekata. Osnovnih škola na području LAG-a je 13 i 4 srednje škole koje su smještene u gradovima Metkoviću, Pločama i Opuzenu. Sve škole uglavnom imaju standardnu opremu, ali postoje potrebe za modernizacijom i suvremenim sredstvima za nastavu (informatička oprema i dr.). Nedostatak odgovarajućeg prostora za sportske aktivnosti i rekreaciju značajan je problem u svim školama.

Na području LAG-a se nalaze 3 zatvorene sportske građevine (ne uključujući školske dvorane) i 38 sportskih građevina na otvorenom.

Zdravstvene usluge na području LAG-a pružaju se u sklopu Doma zdravlja (DZ) Metković i DZ Ploče (ostale JLS LAG-a Neretva nemaju domove zdravlja) i to na razini primarne, sekundarne i bolničke zdravstvene zaštite. Primarna se zdravstvena zaštita provodi kroz obiteljsku medicinu, pedijatriju, ginekologiju, dentalnu medicinu, patronažnu službu, medicinu rada i laboratorijsku dijagnostiku. Odjeli unutar domova zdravlja pružaju i sekundarnu zdravstvenu zaštitu te bolničku zdravstvenu zaštitu (rodilište, odjel za hemodijalizu, fizikalnu terapiju, radiologiju, oftalmologiju, laboratorij). Na području LAG-a postoji jedna bolnica smještena u gradu Metkoviću dok na području LAG-a postoje četiri ambulante.

Specijalistička zdravstvena zaštita ne pruža se na području LAG-a Neretva, pa se u slučaju težih slučajeva stanovnici upućuju u Split i Dubrovnik. Potrebno je dodatno jačati ulaganja u bolju i kvalitetniju prometnu povezanost sa županijskim središtem Dubrovnikom kao i ulaganja u zdravstvenu infrastrukturu.

Na području LAG-a postoje 3 vatrogasna doma te više vatrogasnih postrojbi; Javna vatrogasna postrojba (JVP) Metković, Dobrovoljno vatrogasno društvo (DVD) Metković, JVP Ploče, DVD Ploče, DVD Opuzen, DVD Slivno, DVD Kula Norinska i DVD Pojezerje. Sve postrojbe djeluju kao sastavni dio Vatrogasne zajednice Dubrovačko-neretvanske

županije.

Na području LAG-a Neretva nema domova za nezbrinutu djecu. Doma za starije i nemoćne su 3, od čega se dva nalaze u gradu Metkoviću te jedan u gradu Opuzenu. U ostalim dijelovima LAG-a manjak je institucija socijalne skrbi iako bi to dobna struktura i potrebe stanovništva zahtijevali. Udomljavanje kao oblik brige za starije i nemoćne još nije sustavno organizirano i razvijeno.

Na području LAG-a se nalazi 1 ustanova za rehabilitaciju ovisnika koji ne spadaju pod bolnice na području općine Kula Norinska.

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a Neretva

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	12
Kazališta	Broj	1
Kino dvorane	Broj	3
Knjižnice	Broj	3
Muzeji	Broj	3
Vatrogasni dom	Broj	3
Ambulanta	Broj	4
Dom zdravlja	Broj	2
Bolnica	Broj	1
Vrtići	Broj	8
Ostali predškolski objekti	Broj	2
Osnovne škole	Broj	13
Srednje škole	Broj	4
Sportske građevine (zatvorene) ne uključujući školske dvorane	Broj	3
Sportske građevine (otvorene)	Broj	38
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	n/p
Dom za starije i nemoćne	Broj	3
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (koje ne spadaju pod bolnice)	Broj	1

Izvor: Jedinice lokalne samouprave

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a Neretva

Osnovni uvid u stanje gospodarstva na području LAG-a daju pokazatelji o poslovanju gospodarstvenika posljednjih nekoliko godina, kao i stupanj ukupne razvijenosti izražen indeksom razvijenosti prikazanim u tablici 6.

Stagnaciju i pad gospodarske aktivnosti, uz loše financijsko stanje poduzetnika prati i smanjivanje ionako niske razine ulaganja u modernizaciju i povećanje konkurentnosti. Također nema dovoljno novih ulaganja u nove djelatnosti te u inoviranje proizvoda i usluga, osim u par pojedinačnih slučajeva u poljoprivredi, vinogradarstvu, vinarstvu te voćarstvu i maslinarstvu.

Prema vrijednosti indeksa razvijenosti, koji ovisi o dohotku po stanovniku, stopi nezaposlenosti, proračunskim prihodima, udjelu obrazovanog stanovništva te kretanju

stanovništva, cjelokupno područje LAG-a Neretva ispod je razine razvijenosti Dubrovačko-neretvanske županije kao i ispod prosjeka razvijenosti općina i gradova Republike Hrvatske.

Iz tablice 6. vidljivo je da su najslabije razvijene općine na području LAG-a, općina Zažablje (I. razvojna skupina JLS) Pojezerje (II. razvojna skupina JLS), Kula Norinska i Slivno (III. razvojna skupina JLS) koje ujedno pripadaju skupini najmanje razvijenih općina. Gradovi Metković i Opuzen neznatno prednjače po stupnju razvijenosti (V. razvojna skupina JLS) dok je Grad Ploče nešto razvijeniji, ali još uvijek ispod prosjeka razvijenosti jedinica lokalne samouprave za Republiku Hrvatsku (VI. razvojna skupina JLS).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku prikazanim u Tablici 7., na području LAG-a Neretva se bilježi porast broja zaposlenih u promatranom razdoblju (2018., 2019. i 2020. godina). Promatrajući zaposlenost po godinama prema području djelatnosti – NKD 2007 u nekim djelatnostima su vidljive određene oscilacije u smislu velikog pada ili rasta zaposlenih u promatranj djelatnosti, neke djelatnosti bilježe kontinuitet dok u djelatnostima opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom (D), financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (K), kućanstva (T) i djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela (U) za sve tri promatrane godine nema niti jednog zaposlenog.

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore prikazanim u Tablici 8., vidljiv je blagi porast broja poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007 na području LAG-a Neretva u promatranom razdoblju (2018., 2019. i 2020. godina). Promatrajući broj poduzetnika po godinama prema području djelatnosti – NKD 2007 za gotovo sve djelatnosti se bilježi kontinuitet, uz nešto manji ili nešto veći broj poduzetnika.

Prema podacima Hrvatske obrtničke komore prikazanim u Tablici 9. na području LAG-a Neretva se bilježi rast broja obrta u 2020. godini u odnosu na 2018. godinu. Iz iste tablice je vidljivo kako na području LAG-a Neretva, promatrajući po predmetnim godinama, znatno je veći broj obrtnika bilo registrirano za bavljenje uslužnom djelatnošću u odnosu na obrtnike registrirane za bavljenje proizvodnom djelatnošću. Promatrajući zasebno svaku djelatnost po godinama, vidljiv konstantan pad broja obrta u proizvodnoj djelatnosti u odnosu na konstantan rast broja obrta u uslužnoj djelatnosti kao i ukupan rast broja obrta za sve djelatnosti.

Prema podacima APPRRR-a (Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju) iz sustava AGRONET dostavljenim od strane Ministarstva poljoprivrede (MP) prikazanim u Tablici 10. vidljivo je kako je na području LAG-a Neretva prema organizacijskom obliku poljoprivrednika najveći broj OPG-ova, njih 3652. Iz iste tablice je vidljivo kako je promatrano po jedinicama lokale samouprave u gradu Metkoviću najveći broj organizacijskih oblika poljoprivrednika po gotovo svakom organizacijskom obliku. Također je važno istaknuti da se trenutno na području LAG-a Neretva 44 poljoprivrednika bave ekološkom proizvodnjom od kojih se njih 16 nalazi na području grada Opuzena.

Prema podacima APPRRR-a (Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju) iz sustava AGRONET dostavljenim od strane Ministarstva poljoprivrede (MP) prikazanim u Tablici 11. vidljivo je kako na području LAG-a Neretva prema Ekonomskoj veličini poljoprivrednog gospodarstva (EUR) najveći broj organizacijskih oblika poljoprivrednika ima ekonomsku veličinu do 3.000,00 EUR, njih 2391 (60,33%), a najmanji broj organizacijskih oblika poljoprivrednika ima ekonomsku veličinu 100.001,00 EUR i više njih 15 (0,38%).

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede i Hrvatskih šuma d.o.o. prikazanim u Tablici 12. na području LAG-a Neretva ukupna poljoprivredna površina se prostire na 4.284,45 ha od čega najveći broj otpada na voćnjake (2.005,14 ha) dok pašnjaka nema. Iz iste tablice je vidljivo kako se šumske površine prostiru na 21.797,45 ha. Iz iste tablice je vidljivo i kako se najveći dio ukupnih poljoprivrednih površina nalazi na području grada Opuzena, a najmanji na području općine Kula Norinska, dok se najviše šuma i šumskog zemljišta nalazi na području grada Ploča, a najmanje na području grada Opuzena.

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede prikazanim u Tablici 13. prema kategoriji stoke na području LAG-a Neretva je najveći broj peradi, 112.893 kljunova, od čega je najveći broj na području općine Kula Norinska, a najmanji broj na području općine Pojezerje. Iz iste tablice je vidljivo kako je prema kategoriji stoke na području LAG-a Neretva najmanji broj konja, njih 27, od čega ih je najveći broj na području grada Opuzena dok ih na području općina Slivno i Pojezerje nema.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku prikazanim u Tablici 14. na području LAG-a Neretva u 2018. godini je ostvareno 33.622 dolazaka i 192.461 noćenja turista od čega su u oba slučaja u većoj mjeri strani turisti, u 2019. godini je ostvareno 37.214 dolazaka i 202.372 noćenja turista od čega su u oba slučaja u većoj mjeri strani turisti te je u 2020. godini ostvareno 17.911 dolazaka i 114.785 noćenja turista od čega su u oba slučaja u većoj mjeri strani turisti. Temeljem prethodno navedenog vidljivo je kako je na području LAG-a Neretva došlo do očekivanog pada ostvarenog broja dolazaka i noćenja turista u 2020. godini u odnosu na prethodne godine koje po broju dolazaka i noćenja domaćih i stranih gostiju nisu previše oscilirale. U 2020. godini uslijed pandemije uzrokovane virusom COVID 19 došlo je do znatnog pada u ukupnom broju dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje prikazanim u Tablici 15. na području LAG-a Neretva su na dan 30.04.2023. godine evidentirane 2.145 nezaposlene osobe. Iz iste tablice je vidljivo kako je najveći broj nezaposlenih osoba na području grada Metkovića, dok je prema dobnoj strukturi nezaposlenih najveći broj nezaposlenih u kategoriji od 55 do 59 godina starosti, a najmanji broj nezaposlenih u kategoriji od 15 do 19 godina starosti. U svim kategorijama, osim u kategoriji od 15 do 19 godina starosti, je veći broj nezaposlenih žena nego muškaraca.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku prikazanim u Tablici 16. na području LAG-a Neretva je zaposleno ukupno 9.299 osoba od kojih je najveći broj s područja grada Metkovića, njih 5.006. Iz iste tablice je vidljivo kako je prema dobnoj strukturi zaposlenih na području LAG-a Neretva najveći broj zaposlenih osoba u kategoriji od 40 do 44 godine starosti, a najmanji broj zaposlenih u kategoriji od 15 do 19 godina starosti, njih 69. U svim kategorijama prema dobnoj strukturi je veći broj zaposlenih muškaraca nego žena.

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji područja LAG-a Neretva

JLS	Razvojna skupina prema IR	Indeks razvijenosti JLS	Prosječan dohodak po stanovniku, eura	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, eura	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
Grad Metković	5	100,996	2.805,36	161,73	0,2492	102,12	61,7	0,1984
Grad Opuzen	5	100,299	2.771,05	253,88	0,2347	94,62	101,7	0,2080
Grad Ploče	6	102,912	3.874,60	239,34	0,1725	87,89	100,2	0,2239
Općina Kula Norinska	3	96,333	2.829,29	118,09	0,2811	90,55	84,7	0,1116
Općina Pojezerje	2	93,728	2.169,11	92,38	0,2461	86,15	84,7	0,0675
Općina Slivno	3	96,258	1.962,42	247,19	0,3024	95,19	134,6	0,1991
Općina Zažablje	1	91,545	2.670,73	86,85	0,3402	77,44	111,6	0,0789
Ukupno LAG	n/p	n/p	19.082,56	1.199,46	1,8262	633,96	679,2	1,0874

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova europske unije (stanje na 05. siječnja 2018. godine)

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a Neretva

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj zaposlenih ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	58	6	332	/	230	654	626	951	107	21	/	2	155	56	20	69	34	3	43	/	/	3367
2019.	94	11	236	/	236	773	692	1007	126	57	/	1	187	64	21	80	34	9	49	/	/	3677
2020.	112	14	248	/	236	899	718	892	126	73	/	2	186	68	21	82	36	9	45	/	/	3767

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a Neretva

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj poduzetnika ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	30	2	58	/	11	101	158	54	49	13	/	14	59	16	1	10	7	3	18	/	/	604
2019.	32	2	57	/	11	111	162	58	57	14	/	11	63	18	1	10	7	4	19	/	/	637
2020.	28	2	63	/	11	118	167	61	59	15	/	10	68	22	1	10	9	4	19	/	/	667

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a Neretva

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	52	196	624
2019.	48	218	651
2020.	45	220	649

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a Neretva

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druga pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
Grad Metković	1.099	75	14	10	2	1	9
Grad Opuzen	778	47	14	9	2	0	16
Grad Ploče	923	39	21	4	0	0	5
Općina Kula Norinska	211	9	4	3	1	0	4
Općina Pojezerje	179	9	2	0	0	0	1
Općina Slivno	376	20	12	4	1	0	8
Općina Zadržlje	86	4	3	0	1	0	1
Ukupno LAG	3.652	203	70	30	7	1	44

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju - AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a Neretva

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
Grad Metković	940	151	53	45	8	4
Grad Opuzen	351	218	228	48	3	2
Grad Ploče	638	250	56	31	6	6
Općina Kula Norinska	173	41	9	4	1	0
Općina Pojezerje	69	107	10	3	0	1
Općina Slivno	155	108	121	26	2	1
Općina Zadržlje	65	14	11	3	0	1
Ukupno LAG	2391	889	488	160	20	15

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju - AGRONET

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a Neretva

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici (ha)	Pašnjaci (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište (ha)
Grad Metković	431,51	2.593	9,35	179,32	20,23	20,51	n/p	142,80	1.743,99
Grad Opuzen	1.209,29	3.471	6,94	1.020,56	2,09	15,11	n/p	119,39	n/p
Grad Ploče	833,10	4.331	8,62	286,29	205,59	68,69	n/p	188,80	7.465,21
Općina Kula Norinska	153,16	894	0,62	86,18	1,64	32,88	n/p	18,55	4.163,11
Općina Pojezerje	493,98	2455	4,74	28,92	300,13	2,63	n/p	37,70	1.794,44
Općina Slivno	569,77	2054	0,05	361,98	71,15	76,95	n/p	25,82	3.023,99
Općina Zažablje	593,64	506	13,91	41,89	3,45	11,20	n/p	67,75	3.606,71
Ukupno LAG	4.284,45	16.304	44,23	2.005,14	604,28	227,97	n/p	600,81	21.797,45

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.

Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a Neretva

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo, br. grla	Ovca, br. grla	Koza, br. grla	Konj, br. grla	Svinja, br. grla	Perad, br. grla	Magarac, br. grla	Pčela (pčelinje zajednice)
Grad Metković	198	1.038	572	3	n/p	2.120	2	2.303
Grad Opuzen	219	586	32	13	n/p	235	6	309
Grad Ploče	64	219	165	6	54	595	2	1.070
Općina Kula Norinska	n/p	140	37	1	n/p	100.864	7	225
Općina Pojezerje	99	881	517	n/p	n/p	133	n/p	35
Općina Slivno	14	n/p	21	n/p	n/p	337	n/p	240
Općina Zažablje	313	480	164	4	n/p	8.609	41	75
Ukupno LAG	907	3.344	1.508	27	54	112.893	58	4.257

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a Neretva³

JLS	Godina																	
	2018.						2019.						2020.					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
Grad Metković	5.226	3.248	1.978	10.818	6.673	4.145	5.795	3.581	2.214	11.460	6.727	4.733	2.867	2.005	862	6.575	4.131	2.444
Grad Opuzen	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Grad Ploče	5.512	588	4.924	23.772	1.809	21.963	7.125	939	6.186	31.233	2.551	28.682	2.980	715	2.265	14.826	1.745	13.081
Općina Kula Norinska	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	737	377	360	1 579	487	1.092	303	194	109	895	321	574
Općina Pojezerje	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Općina Slivno	22.884	1.622	21.262	157.871	5.172	152.699	23.557	1.874	21.683	158.100	5.911	152.189	11.761	1.267	10.494	92.489	5.290	87.199
Općina Zažablje	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Ukupno LAG	33.622	5.458	28.164	192.461	13.654	178.807	37.214	6.771	30.443	202.372	15.676	186.696	17.911	4.181	13.730	114.785	11.487	103.298

Izvor: *Državni zavod za statistiku*

³ U slučajevima kada nema podataka za određenu kategoriju pod određenom jedinicom lokalne samouprave upisano je n/p (nije primjenjivo)

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a Neretva⁴

JLS	Dobna struktura																														
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	
Grad Metković	14	12	26	61	59	120	72	91	163	49	51	100	42	71	113	38	77	115	49	63	112	43	92	135	61	91	152	47	56	103	1.139
Grad Opuzen	2	2	4	5	8	13	10	7	17	6	9	15	11	11	22	8	14	22	9	10	19	5	12	17	5	15	20	5	8	13	162
Grad Ploče	10	7	17	18	21	39	18	40	58	15	39	54	13	18	31	24	42	66	25	23	48	8	33	41	16	37	53	14	20	34	441
Općina Kula Norinska	2	1	3	3	9	12	5	6	11	8	6	14	2	12	14	5	5	10	5	6	11	4	9	13	7	22	29	10	6	16	133
Općina Pojezerje	0	0	0	1	4	5	4	6	10	5	1	6	0	14	14	3	9	12	0	4	4	5	8	13	5	6	11	1	5	6	81
Općina Slivno	3	1	4	10	2	12	4	10	14	3	9	12	5	13	18	3	6	9	7	4	11	12	3	15	3	6	9	3	6	9	113
Općina Začabljje	1	1	2	1	4	5	2	2	4	2	2	4	1	4	5	4	4	8	4	4	8	4	11	15	7	5	12	6	7	13	76
Ukupno LAG	32	24	56	99	107	206	115	162	277	85	117	205	74	143	217	85	157	242	99	114	213	81	165	249	104	182	286	86	108	194	2.145

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>)

⁴ Oznaka „M“ označava muško, oznaka „Ž“ označava žensko, a oznaka „U“ označava ukupno

Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a Neretva⁵

JLS	Dobna struktura																													ukupno				
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60-64			65 i više			
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž		U	M	Ž	U
Grad Metković	29	9	38	182	90	272	333	245	578	317	274	591	321	318	639	389	307	696	339	277	616	312	267	579	295	239	534	203	181	384	55	24	79	5.006
Grad Opuzen	5	1	6	41	26	67	51	50	101	51	63	114	94	72	166	93	80	173	87	86	173	61	61	122	48	68	116	46	51	97	14	3	17	1.152
Grad Ploče	12	7	19	63	49	112	140	110	250	171	143	314	227	159	386	266	160	426	228	131	359	143	133	276	180	137	317	148	105	253	36	15	51	2.763
Općina Kula Norinska	2	0	2	2	3	5	8	4	12	6	3	9	7	7	14	9	8	17	5	5	10	6	7	13	3	10	13	4	0	4	1	0	1	100
Općina Pojezerje	0	0	0	0	3	3	3	5	8	5	6	11	1	7	8	12	6	18	8	6	14	3	3	6	5	2	7	4	1	5	0	0	0	80
Općina Slivno	2	0	2	4	2	6	11	4	15	9	6	15	21	11	32	16	4	20	10	7	17	12	3	15	7	11	18	4	5	9	2	1	3	152
Općina Zažablje	2	0	2	2	0	2	5	1	6	3	3	6	3	0	3	8	1	9	3	3	6	1	2	3	1	4	5	2	2	4	0	0	0	46
Ukupno LAG	52	17	69	294	173	467	551	419	970	562	498	1.060	674	574	1.248	793	566	1.359	680	515	1.195	538	476	1.014	539	471	1.010	411	345	756	108	43	151	9.299

Izvor: Državni zavod za statistiku

⁵ Oznaka „M“ označava muško, oznaka „Ž“ označava žensko, a oznaka „U“ označava ukupno

1.3. Demografske značajke područja LAG-a Neretva

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku prikazanim u Tablici 17. vidljivo je kako se na području LAG-a Neretva natalitet u 2020. godini u odnosu na 2011. godinu smanjio s 346 u 2011. godini na 313 u 2020. godini s tim da je na području grada Metkovića broj rođenih najveći i narastao u odnosu na 2011. godinu (176 rođenih) a na području općine Zažablje najmanji u 2021. godini. Iz iste tablice je vidljivo kako se na području LAG-a Neretva mortalitet u 2020. godini u odnosu na 2011. godinu smanjio sa 337 u 2011. godini na 319 u 2020. godini s tim da je broj umrlih najveći na području grada Metkovića, a najmanji na području općine Pojezerje.

U tablici 17. je prikazan i vitalni indeks na području LAG-a Neretva koji je u 2011. godini iznosio 102,67 dok je u 2020. godini iznosio 98,12. Vitalni indeks je u 2011. godini bio najveći na području grada Metkovića i iznosio je 139,2 dok je najmanji bio na području općine Slivno i iznosio je 29.

U 2020. godini vitalni indeks je bio najveći na području grada Metkovića i iznosio je 135,40 dok je najmanji bio na području općine Zažablje i iznosio je 30,8. Tablica 17. prikazuje i prosječnu starost stanovnika na području LAG-a Neretva koja za 2011. godinu iznosi 40,79, s tim da je prosječna starost najveća na području općine Slivno i iznosi 43,6, a najmanja na području grada Metkovića i iznosi 37,2.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku prikazanim u Tablici 18 u kojoj je prikazana obrazovna struktura stanovnika na području LAG-a Neretva vidljivo je kako najveći broj stanovnika ima srednju stručnu spremu, njih 16.408 od čega nešto veći broj otpada na muškarce, a najmanji broj stanovnika je u kategoriji „nepoznato“, njih 7.

Visokoškolsko obrazovanje na području LAG-a Neretva ima 4.145 stanovnika, od čega najveći broj njih je u kategoriji „fakulteti, umjetničke akademije, sveučilišni studij i magisterij“, od čega ih je najveći broj na području grada Metkovića, njih 1.125, a najmanji broj na području općine Zažablje, njih 21.

Najmanji broj stanovnika s područja LAG-a Neretva koji imaju visokoškolsko obrazovanje je u kategoriji „doktorat“, njih 15 od čega ih je najviše gradu Metkoviću (7), dok u općinama Zažablje, Pojezerje i Kula Norinska nema osoba sa završenim doktoratom.

U kategorije „bez škole“, u kojoj je 420 stanovnika s područja LAG-a Neretva, je iznimno veliki udio žena, njih 79,76%, dok je u kategoriji „osnovna škola“ udio muškaraca i žena približno isti, 44,57% muškaraca i 55,43% žena.

Kada se promatra stanovništvo koje ima visokoškolsko obrazovanje na području LAG-a Neretva, u kategorijama „viša i stručni studij“ „fakulteti, umjetničke akademije, sveučilišni studij i magisterij“ i „doktorat“ ukupan broj žena je neznatno veći od ukupnog broja muškaraca.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a Neretva

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	
Grad Metković	174	176	125	130	139,2	135,4	37,2
Grad Opuzen	37	19	40	31	92,5	61,3	40,9
Grad Ploče	82	74	84	100	97,6	74,0	41,1
Općina Kula Norinska	21	15	20	17	105,0	88,2	40,1
Općina Pojezerje	13	9	23	10	56,5	90,0	39,6
Općina Slivno	9	16	31	18	29	88,9	43,6
Općina Zadržlje	10	4	14	13	71,4	30,8	43,0
Ukupno LAG	346	313	337	319	102,67	98,12	40,79

Izvor: *Državni zavod*

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a Neretva⁶

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja ⁷ škola			Visokoškolsko obrazovanje											Nepoznato	
	Svega			Viša i stručni studij ⁸			Fakulteti, umjetničke akademije, sveučilišni studij i magisterij ⁹			Doktorat												
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž		U
Grad Metković	35	143	178	994	1.331	2.325	4.176	3.573	7.749	936	998	1.934	373	429	802	559	566	1.125	4	3	7	4
Grad Opuzen	7	18	25	202	241	443	810	663	1.473	201	209	410	83	95	178	117	114	231	1	0	1	0
Grad Ploče	18	97	115	621	796	1.417	2.683	2.187	4.870	733	661	1.394	351	318	669	380	340	720	2	3	5	3
Općina Kula Norinska	3	20	23	131	148	279	441	348	789	60	52	112	28	35	63	32	17	49	0	0	0	0
Općina Pojezerje	15	28	43	133	135	268	244	150	394	15	24	39	6	13	19	9	11	20	0	0	0	0
Općina Slivno	3	10	13	160	169	329	457	378	835	106	117	223	37	42	79	69	73	142	0	2	2	0
Općina Zažablje	4	19	23	83	70	153	181	117	298	17	16	33	6	6	12	11	10	21	0	0	0	0
Ukupno LAG	85	335	420	2.324	2.890	5.214	8.992	7.416	16.408	2.068	2.077	4.145	884	938	1.822	1.177	1.131	2.308	7	8	15	7

Izvor: Državni zavod za statistiku (podaci za stanovništvo prema najviše završenoj školi i spolu - <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/censustabsxls.htm>)

⁶ Oznaka „M“ označava muško, oznaka „Ž“ označava žensko, a oznaka „U“ označava ukupno

⁷ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije

⁸ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni.

⁹ Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

Sukladno LRS 2014.-2020. i odobrenom Planu provedbe LRS 2014.-2020. ukupna sredstva za podmjernu 19.2 iz programskog razdoblja 2014.-2020. te prijelaznog razdoblja 2021.-2022. iznosila su 1.253.702,82 EUR. Upravni odbor je na 6 održanih sjednica donio odluke o odabiru projekta za 74 projekta koje je administrirao ured LAG-a Neretva od kojih je APPRRR potvrdio njih 74 odnosno 100% od ukupno odobrenih projekata na LAG razini. Nakon isplate svih sredstava odobrenim korisnicima provedbom šest LAG Natječaj iz LRS za TO 6.3.1. i 7.4.1. (M 1.1.1. i M 2.1.1.) LAG će alocirati ukupno 99.26 % sredstava predviđenih Planom provedbe za Podmjeru 19.2. odnosno 1.244.369,94 EUR ;

Mjera 1.1.1. (T.O. 6.3.1.) „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava”

2019. godina - 1. LAG natječaj

- odobreno 30 projekata ukupne alokacije 442.175,98 EUR

2020. godina - 2. LAG natječaj

- odobreno 10 projekata ukupne alokacije 150.461,87 EUR

2022. godina - 3. LAG natječaj

- odobreno 25 projekata ukupne alokacije 374.059,33 EUR

Mjera 2.1.1. (T.O. 7.4.1.) „Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu”

2019. godina - 1. LAG natječaj

- odobreno 3 projekta ukupne alokacije 85.309,84 EUR

2020. godina - 2. LAG natječaj

- odobreno 3 projekta ukupne alokacije 92.816,08 EUR

2022. godina - 3. LAG natječaj

- odobreno 3 projekta ukupne alokacije 99.546,84 EUR

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS-a LAG-a Neretva u razdoblju 2014. – 2022.

Provedba LRS 2014. – 2022.											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji		
	br	Alokacija, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	Br. novostvorenih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a (broj prijavljenih projekata/ iznos eura)	Pokazatelji LAG-a (broj odobrenih projekata/ iznos eura u isplaćenim projektima)
7.4.1.	3	287.005,63	9	277.672,76	9	277.672,76	5	151.097,20	0	13 / 406.354,90	9 / 151.097,20
6.3.1.	3	966.697,18	65	966.697,18	65	966.697,18	35	502.667,70	0	141 / 2.101.915,79	65 / 764.691,07
Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.											
Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, eura	Iznos učešća LAG-a, eura	Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta [upisati nositelj ili partner ili ostalo]	Rezultati i pokazatelji [upisati rezultat projekta i pokazatelje projekta]					
n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p					

Izvor: LAG Neretva¹⁰

¹⁰ Stanje zaključno na dan 01. lipnja 2023.godine

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS

3.1. Opis partnerstva

Struktura LAG-a Neretva postavljena je kroz tijela Udruge i stručnu službu odnosno ured LAG-a koji ima voditeljicu ureda odgovornu za provođenje postavljenih ciljeva i planova te voditelja pripreme i provedbe projekata iz EU fondova LRS odgovornog za pripremu i provedbu projekata LRS.

Prema Statutu LAG-a Neretva od 22. rujna 2023. godine tijela LAG-a su: Skupština LAG-a Neretva, Upravni odbor LAG-a Neretva, Predsjednik LAG-a Neretva, dva Dopredsjednika LAG-a Neretva, Likvidator LAG-a Neretva i Voditelj LAG-a Neretva.

Skupštinu LAG-a trenutno čini 48 članova od kojih 20 članova pripada gospodarskom sektoru, 11 članova civilnom sektoru i 17 članova javnom sektoru. Broj mladih osoba u članstvu skupštine je reprezentativan te iznosi 17 članova, dok je zastupljenost žena u članstvu skupštine LAG-a Neretva natpolovična te iznosi 25.

Upravni odbor LAG-a se sastoji od 9 članova u sljedećem sastavu: 3 člana pripadaju javnom sektoru, 3 člana gospodarskom sektoru i 3 člana civilnom sektoru. Upravni odbor LAG-a Neretva zastupljen je sa 5 žena te 3 osobe mlađe od 41. godine.

Predstavnici javnog sektora se odnose na predstavnike jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, komunalna društva, agencije, javne ustanove, trgovačka društva, turističke zajednice i druge pravne osobe osnovane posebno u svrhu zadovoljavanja potreba u općem interesu, kojima je osnivač Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ili njihovi pravni slijednici (općine, gradovi, županije, komunalna poduzeća, muzeji, kazališta, galerije, knjižnice, škole, fakulteti, vrtići, instituti, zdravstvene ustanove, bolnice, DVD-ovi, Crveni križ, HGSS itd). Predstavnici gospodarskog sektora se odnose na trgovačka društva, zadruge, ustanove, obrte, obiteljska poljoprivredna gospodarstva i druge fizičke osobe koje gospodarsku djelatnost obavljaju samostalno, trajno radi ostvarivanja dohotka ili prihoda ili drugih gospodarskih procjenjivih koristi, osim ako je riječ o pravnoj osobi iz javnog sektora te na pravne osobe koje zastupaju interese gospodarskog sektora, neovisno o svom pravnom obliku (poduzetnici, poljoprivrednici, privatne zdravstvene ustanove itd.). Predstavnici civilnog sektora se odnose na predstavnike udruga i drugih pravnih osoba upisanih u registar neprofitnih organizacija sukladno propisima koji uređuju područje neprofitnih organizacija osim trgovačkih društva, ustanova, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih posebno u svrhu zadovoljavanja potreba u općem interesu, kojima je osnivač Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ili njihovi pravni slijednici te osim pravnih osoba koje zastupaju interese gospodarskog sektora, neovisno o svom pravnom obliku (udruge osim DVD-ova, udruga npr. voćara, HUP, pčelara itd.)

Za potrebe provedbe Lokalne razvojne strategije LAG-a Neretva za razdoblje 2023-2027 Upravni odbor LAG-a Neretva predstavlja tijelo koje donosi Odluke vezane za sadržaj i provedbu Lokalne razvojne strategije LAG-a Neretva za isto razdoblje. Upravni odbor LAG-a Neretva provodi LRS usvajajući Tekst LAG Natječaja s pripadajućim obrascima, njegove Izmjene kao i Odluke na LAG razini.

Cijeli postupak odabira projekata na natječajima LAG-a Neretva biti će usklađen sa valjanim pravnim aktima te dodatnim uputama/smjernicama nadležnog Upravljačkog i Provedbenog tijela uz poštivanje LEADER operativnih pravila.

Tablica 20: Članovi LAG-a (Skupština LAG-a Neretva)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ¹¹
20	11	17	48	25	17

Izvor: LAG Neretva

Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS (Upravni odbor LAG-a Neretva)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ¹²
3	3	3	9	5	3

Izvor: LAG Neretva

Tablica 22: Tijelo LAG nadležno za odabir projekata na LAG natječaju (Upravni odbor LAG-a Neretva)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj)

Izvor: LAG Neretva

3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS LAG-a Neretva

Izrada Lokalne razvojne strategije (LRS) počivala je na načelima LEADER-a, pri čemu se osim navedenih načela posebna pozornost posvetila načelima Lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice (CLLD) u okviru kojeg se izdvajaju tri osnovne komponente CLLD-a; strategija, partnerstvo i područje. U punoj mjeri korištene su prednosti razvoja “odozdo prema gore” koji izrazito naglašava usmjerenost na unutarnje resurse, znanje, inicijative, subjekte i dinamiku lokalne zajednice te na sposobnost zajednice da djelotvorno i učinkovito upotrijebi svoje razvojne resurse.

LAG Neretva je početkom 2022. godine, konkretno početkom ožujka krenuo s pripremom Lokalne razvojne strategije za razdoblje 2023-2027. O dosljednoj i uspješnoj primjeni razvoja „odozdo prema gore“ u procesu pripreme i izrade LRS svjedoči i to što su ideje, a zatim i inicijative za izradu LRS potekle od dionika s područja LAG-a Neretva. Fokus u pristupu izradi nije bio samo na tome da LRS bude razvojni dokument LAG područja nego da to bude proces kojim će on postati način mišljenja i djelovanja svih dionika s područja LAG-a Neretva. Dionici izrade LRS su upoznali i iskusili osnove metodologije strateškog planiranja, pri čemu im je LRS sredstvo koje treba pomoći pri usmjeravanju razvojnih procesa na području LAG-a Neretva. Ti razvojni procesi bi osigurali preduvjete za

¹¹ osobe do uključujući 40. godina¹² osobe do uključujući 40. godina

poboljšanje uvjeta za život te bi stvorili okvir za održivi razvoj, povećanje konkurentnosti te u konačnici za postizanje bolje kvalitete življenja na području LAG-a Neretva. Na taj način ostvarena je posebna vrijednost za dionike LAG-a Neretva koja trajno omogućava i doprinosi provedbi razvoja “odozdo prema gore“.

U svrhu izrade strategije LAG je, nakon prikupljanja podataka u svrhu analize stanja na području LAG-a, krenuo u uključivanje područja LAG-a kroz provedbu ciljanih radionica te kreiranje i provedbu anketnih upitnika i organizaciju konzultacija – fokus grupa. O temeljima za detaljnu provedbu analize stanja te potreba, ciljeva i intervencija inicijalno se razgovaralo na 17. Skupština LAG-a Neretva (03. ožujka 2022. godine) na kojoj su prihvaćene osnovne smjernice rada i provedbe analize LAG područja. Temeljem toga djelatnici LAG-a pripremili su materijale analize stanja i budućeg pravnog okvira unutar kojeg će LAG djelovati ubuduće sa naglaskom na usklađenje LEADER pristupa i novih pravnih okvira (SP ZPP 2023.-2027. i dr). Djelatnici LAG-a Neretva pripremili su sistemski pregled prepoznavanja LAG područja kroz izradu SWOT analize u svrhu koje su provedene dvije radionice u prostorijama ureda LAG-a Neretva u Opuzenu. Na prvoj radionici održanoj 09. ožujka 2023. godine 22 sudionika su, uzevši u obzi SWOT analizu LRS LAG-a Neretva 2014.-2020., prepoznali osnovne snage, slabosti, prilike i prijetnje vezane za LAG područje. Nakon inicijalnih SWOT radionica odrađene su dvije radionice (06. travnja 2023. i 13. travnja 2023. godine) s ciljem definiranja potreba područja, vezanih ciljeva te jasno definiranih intervencija proizašlih iz prethodno navedenog. Djelatnici LAG-a su dobivene podatke obradili, uformili te su na radionici održanoj 13. travnja 2023. godine prezentirali rezultate sudionicima radionica te iste usvojili.

U svrhu izrade LRS-a pripremljena su i podijeljena dva anketna upitnika, anketni upitnik za prijavitelje/korisnike LAG Natječaja koji je popunilo 35 istih te anketni upitnik za članove LAG-a koji je popunilo 28 članova LAG-a Neretva. Temeljem rezultata anketnih upitnika dobiveni su relevantni podatci te se stvorila jasnija slika smjera izrade LRS odnosno osnovnih elemenata iste (potreba, ciljeva, intervencija).

Održane su i 3 fokus grupe - konzultacije u prostorijama ureda LAG-a Neretva sa animiranim predstavnicima triju sektora (javni, civilni i gospodarski) dana 26. svibnja 2023. godine kako je i navedeno u Tablici 23, u različitim satnicama. U sveukupno 3 održane fokus grupe – konzultacije sudjelovalo je ukupno 30 sudionika. Svi sudionici provedenih analiza područja na održanim fokus grupama jasno i decidirano su izrazili svoje potrebe što nije bilo u koliziji sa prethodno prepoznatim potrebama kako od strane LAG-a Neretva tako i od svih animiranih predstavnika pojedinačnih sektora.

Nakon prethodno odrađene četiri radionice, dva anketna upitnika te tri fokus grupe, na posljednjoj petoj radionici obrađeni su unaprijed pripremljeni rezultati te su se, temeljem njih, konačno definirale potrebe LAG područja, opći i specifični ciljevi LRS-a te intervencije LAG-a Neretva za novo programsko razdoblje te sukladno istima i vezani akcijski i financijski plan. Prezentirani nacrt LRS LAG-a Neretva 2023.-2027. je odobren od svih sudionika radionice.

Izrađena LRS LAG-a Neretva 2023.-2027. prezentirana je i odobrena od strane Skupštine na 20. sjednici održanoj 22. rujna 2023. godine te je ista usvojena od strane Upravnog odbora kao nadležnog tijela na 38. sjednici Upravnog odbora dana 26. rujna 2023. godine.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS LAG-a Neretva

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Skupština LAG-a Neretva	38	Opuzen	03.03.2022.
1.Radionica - izrada SWOT analize	22	Opuzen	09.03.2023.
2.Radionica - izrada SWOT analize	18	Opuzen	24.03.2023.
Skupština LAG-a Neretva	26	Opuzen	28.03.2023.
3.Radionica - potrebe, ciljevi i intervencije	18	Opuzen	06.04.2023.
4. Radionica - potrebe, ciljevi i intervencije	17	Opuzen	13.04.2023
1. Anketni upitnik - potrebe, ciljevi i intervencije	34	Opuzen	26.04.2023.
1. Fokus grupa - potrebe, ciljevi i intervencije (javni sektor)	4	Opuzen	26.05.2023.
2. Fokus grupa - potrebe, ciljevi i intervencije (gospodarski sektor)	17	Opuzen	26.05.2023.
3. Fokus grupa - potrebe, ciljevi i intervencije (civilni sektor)	9	Opuzen	26.05.2023.
Skupština LAG-a Neretva	28	Opuzen	15.06.2023.
2. Anketni upitnik - potrebe, ciljevi i intervencije	28	Opuzen	15.06.2023.
5. Radionica – intervencije, akcijski i financijski plan (Nacrt LRS LAG-a Neretva)	26	Opuzen	10.07.2023.
Upravni odbor LAG-a Neretva	7	Opuzen	18.09.2023.
Skupština LAG-a Neretva	28	Opuzen	22.09.2023.
Upravni odbor LAG-a Neretva	8	Opuzen	26.09.2023.

Izvor: LAG Neretva

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize LAG-a Neretva

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a Neretva

SNAGE	SLABOSTI
<p>Opće zemljopisne značajke područja</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ povezanost na mrežu hrvatskih autocesta ✓ cestovna povezanost s izgrađenom autocestom kroz BiH (čvor Nova sela i koridor VC) ✓ dobar turistički položaj (blizina turističkih središta Dubrovnika, Splita i hodočasničkog središta Međugorja, blizina NP Mljet) ✓ pogodna klima za razvoj poljoprivrede ✓ dobri potencijali i za obnovljive izvore energije 	<p>Opće zemljopisne značajke područja</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ veliki salinitet vode za navodnjavanje poljoprivrednih površina <p>Poljoprivreda i gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zastarjela mehanizacija i oprema u poljoprivredi ✓ nedovoljna konkurentnost poljoprivrednika i gospodarstvenika ✓ nerazvijenost proizvodne i prerađivačke industrije ✓ nerješavanje zakupa i otkupa državnog

<p>(sunce, vjetar)</p> <p>Prirodna i kulturna baština</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ brojna i raznovrsna, bogata i atraktivna kulturna baština (materijalna i nematerijalna baština, kulturno-povijesna baština) ✓ bogato nasljeđe proizvodnje poljoprivrednih proizvoda ✓ raspoloživost vodnih resursa ✓ izrazite krajobrazne vrijednosti prostora ✓ privrženost stanovništva zavičaju ✓ raznovrsni kulturni programi/događaji vezani uz tradiciju i običaje ✓ očuvanost i njegovanje lokalne nematerijalne kulturne baštine ✓ bogato povijesno i kulturno nasljeđe područja LAG-a <p>Poljoprivreda i gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ širok raspon mogućnosti za razvoj gospodarskog sektora ✓ povezanost i suradnja dionika na terenu ✓ dobri resursi za poljoprivredu, osobito voćarstvo, vinogradarstvo, maslinarstvo i ekološku poljoprivredu ✓ razvijeno voćarstvo (mandarine) i povrtlarstvo, specifične poljoprivredne kulture, agrumi ✓ ZOI „Neretvanska mandarina“ ✓ dobri prirodni resursi za “zeleno poduzetništvo“ ✓ pojedinačni uspješni proizvođači voća, povrća te vinogradari i vinari ✓ dobre mogućnosti za male obiteljske hotele i druge smještajne kapacitete u ruralnom području ✓ dobri i raznovrsni resursi za razvoj ruralnog i drugih oblika selektivnog turizma <p>Stanovništvo i udruge</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ angažiranost udruga u kulturnom i javnom životu ✓ aktivnosti organizacija civilnog društva u jačanju socijalne kohezije ✓ spremnost pojedinaca za volonterski rad ✓ uspješan rad pojedinih organizacija civilnoga društva ✓ značajan broj registriranih PG-ova <p>Komunalna i društvena infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ osnovna infrastruktura za razvoj JLS-ova i poduzetništva ✓ djelomično izgrađeni sustavi za zaštitu od poplava ✓ javna vodoopskrba u većini područja ✓ elektroopskrba u većini područja <p>LAG</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ aktivno članstvo i tijela LAG-a ✓ iskustvo djelatnika LAG-a u provedbi LRS i drugih EU projekata ✓ poznavanje potreba područja LAG-a i stanovništva na području LAG-a 	<p>poljoprivrednog zemljišta</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ otkup i plasman poljoprivrednih proizvoda na nezadovoljavajućoj razini ✓ neadekvatna poljoprivredna infrastruktura ✓ nerazvijena ekološka poljoprivreda ✓ neznanje i nezainteresiranost za sustave kvalitete ✓ nedovoljno razvijeni oblici selektivnog turizma (ruralni turizam, enogastronomski turizam, kitesurfing turizam i dr.) ✓ manjak smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta, osobito viših kategorija ✓ manjak turističke infrastrukture (vinskih i uljnih cesta, biciklističkih, pješačkih staza i dr.) ✓ prevelika isparceliziranost poljoprivrednih površina i neriješeni imovinsko-pravni odnosi ✓ nerazvijenost cjelogodišnjeg turizma ✓ nedovoljno korištenje obnovljivih izvora energije i slaba provedba energetske učinkovitosti ✓ manjak ulaganja u razvoj, tehnologije i inovacije u poljoprivredi i malom i srednjem poduzetništvu ✓ nedostatak poduzetničke klime, manjak interesa lokalnog stanovništva za poduzetništvo <p>Komunalna i društvena infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zastarjela i nerazvijena komunalna infrastruktura ✓ nepostojanje vodoopskrbe i elektroopskrbe u određenim dijelovima LAG-a ✓ nedostatak domova za starije i programa skrbi za starije osobe i osobe s poteškoćama u razvoju ✓ nedovoljno kulturnih institucija ✓ ograničen pristup brzom internetu u pojedinim područjima LAG-a <p>Stanovništvo i udruge</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ strukturna nezaposlenost (kvalifikacijska struktura nezaposlene radne snage ne odgovara potrebama gospodarstva) ✓ nedovoljna animiranost i edukacija o mogućnostima samozapošljavanja ✓ nezainteresiranost srednjoškolske populacije za obrazovanje za tražena zanimanja ✓ nedovoljno stipendiranje deficitarnih zanimanja ✓ nepostojanje formalnog tržišta rada za zapošljavanje mladih obrazovanih ljudi ✓ niska obrazovna razina stanovništva ✓ nedovoljno razvijeno cjeloživotno učenje ✓ socijalna ugroženost dijela stanovništva ✓ organizacije civilnog društva nedovoljno uključene u lokalni razvoj ✓ negativni demografski trendovi na području LAG-a <p>Prirodna i kulturna baština</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ manjak kulturnih događaja i sadržaja ✓ nedovoljna zaštita i čuvanje kulturne baštine ✓ nedovoljno razvijene sportske i rekreacijske aktivnosti ✓ nedovoljna razvijenost i zastupljenost sadržaja za djecu i mlade na području LAG-a
---	---

PRILIKE	PRIJETNJE
<p>Komunalna i društvena infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ revitalizacija lokalne infrastrukture ✓ mogućnost uvođenja super brzog interneta na područje LAG-a <p>Stanovništvo i udruge</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ jačanje aktivnosti udruga civilnog sektora ✓ programi i fondovi EU-a i mogućnosti za financiranje razvoja ✓ državni, županijski i drugi programi za financiranje razvojnih projekata ✓ rast turizma, povećanje turističke potrošnje i povećanje interesa turista za područje LAG-a <p>Poljoprivreda i gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ poticanje razvoja i unapređenja poljoprivrede i gospodarstva europskim i nacionalnim sredstvima ✓ poticaji za povećanje korištenja energije iz obnovljivih izvora ✓ rast potražnje za poljoprivrednim i nepoljoprivrednim proizvodima i uslugama s dodatnom vrijednošću ✓ umrežavanje na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini ✓ unapređenje kvalitete smještaja i turističke ponude ✓ potencijal u proizvodnji hrane uz razvijanje alternativnih distribucijskih kanala ✓ potencijal za rast primarne poljoprivredne proizvodnje kroz jačanje malih PG-ova ✓ nove tehnologije za povećanje produktivnosti na raspolaganju poljoprivrednicima i gospodarstvenicima ✓ diversifikacija poljoprivrednih gospodarstava i stvaranje dodane vrijednosti ✓ mogućnost energetske neovisnosti svih sektora zbog velikog broja sunčanih dana <p>Opće zemljopisne značajke područja</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ blizina i povezanost sa Dubrovnikom kao regionalnim središtem <p>LAG</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ mogućnost uspostave partnerskih odnosa sa europskim i hrvatskim LAG-ovima ✓ sredstva za podršku LAG-a kroz Podmjeru 19.2. ✓ aktivan rad LAG-a <p>Prirodna i kulturna baština</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ jačanje međunarodne suradnje Županije i Republike Hrvatske o očuvanju tradicijskih vrijednosti 	<p>Poljoprivreda i gospodarstvo</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ neriješeni imovinsko-pravni odnosi ✓ nema jasne i pregledne slike uvoza i izvoza poljoprivrednih proizvoda ✓ manjak kontrole kvalitete na tržištu hrane ✓ nedostatak suradnje javnog i privatnog sektora ✓ nereguliranost tržišta ✓ razvijena siva ekonomija ✓ rat na istoku Europe ✓ odlazak radno aktivnog stanovništva (odlazak mladih, napuštanje sela) ✓ kapaciteti za prijavu na programe EU ✓ neodgovarajuća provedba politike ruralnog razvoja ✓ spora i neučinkovita administracija na regionalnoj i nacionalnoj razini ✓ velika porezna opterećenja i parafiskalni nameti ✓ opterećenost birokratskim propisima ✓ pandemija COVID-19 ✓ inflacija ✓ prelazak na EURO ✓ problem s isporukom dobara i usluga <p>Opće zemljopisne značajke područja</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ klimatske promjene uzrokovane nedovoljnom kontrolom zaštite okoliša na svim razinama ✓ nedovoljna kontrola zaštite okoliša ✓ neprilagođeno zakonodavstvo s obzirom na specifičnost kraja, zemlje, klime i veličine posjeda ✓ elementarne nepogode (požar, potresi) i ekološke katastrofe <p>Komunalna i društvena infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ otpad i zagađenje iz susjedne države ✓ “betoniziranje“ i apartmanizacija u turizmu ✓ prostorno planiranje bez sudjelovanja lokalne zajednice ✓ zapuštanje i devastacija poljoprivrednih površina ✓ nedostatak željezničkog putničkog prometa ✓ utjecaj geopolitičkih prilika u okruženju <p>Prirodna i kulturna baština</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zaslavljanje poljoprivrednih površina, nedostatak vode za natapanje ✓ nedovoljna zaštita i očuvanje povijesno-kulturne baštine

Analizom stanja provedenom na području LAG-a utvrđeno je kako je određeni dio snaga, slabosti, prilika i prijetnji ostao nepromijenjen u odnosu na programsko razdoblje 2014.-2020. dok su utvrđeni novi faktori upisani u SWOT analizu.

U odnosu na prošlo programsko razdoblje kada je provedena analiza stanja područja LAG-a kao izraženija snaga koju su sudionici kroz anketne upitnike najviše navodili su ljudski kapaciteti LAG-a i aktivno i stabilno članstvo svih tijela LAG-a, koje je provedbom LRS u razdoblju 2014.-2020. steklo iskustvo i znanje koje će im olakšati pripremu i provedbu nove strategije.

LAG je kroz aktivnosti na terenu i animaciju u prethodnom programskom razdoblju upoznat s potrebama na terenu. Kao i do sada, snaga LAG-a su pogodna klima za razvoj poljoprivrede, dobra prometna povezanost sa ostatkom lijepe naše, bogata prirodna baština, bioraznolikost, bogatstvo vode (rijeka Neretva), bogato nasljeđe proizvodnje poljoprivrednih proizvoda, raspoloživost vodnih resursa, bogato povijesno i kulturno nasljeđe područja LAG-a, adekvatna infrastruktura za razvoj JLS-ova i poduzetništva, širok raspon mogućnosti za razvoj gospodarskog sektora te angažiranost udruga u kulturnom i javnom životu.

Područje LAG-a ima bogato povijesno i kulturno nasljeđe, širok raspon mogućnosti za razvoj aktivnog turizma i velik broj organizacija civilnog društva koje aktivno sudjeluju u jačanju socijalne kohezije na terenu.

Na području LAG-a se nalaze i razvijaju nove poduzetničke zone odnosno infrastruktura za razvoj poduzetništva što pruža dobre pretpostavke za stvaranje novih dodatnih vrijednosti postojećim i novim proizvodima i uslugama.

Kao i na području gotovo cijele Hrvatske tako su i na području LAG-a prisutni negativni demografski trendovi uzrokovani s jedne strane izraženim prirodnim padom, a s druge strane iseljavanjem stanovništva.

Na području LAG-a je relativno slabo razvijena mala infrastruktura, turistička smještajna infrastruktura, nedostaju sadržaji za djecu i mlade, u pojedinim područjima LAG-a još se čeka provedba vodoopskrbnog sustava uz već prepoznat ograničen pristup brzom internetu. Veliki broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAG-a koristi zastarjelu mehanizaciju i opremu koja osim što im otežava i produljuje proces rada, iziskuje veće financijske troškove i zagađuje okoliš.

Međutim, uzevši u obzir sve prethodno navedeno u SWOT tablici možemo reći da je LAG Neretva identificirao glavne probleme i potrebe područja te, sukladno tome i razvio opće ciljeve i specifične ciljeve koji će omogućiti usredotočenje na prioritetne potrebe područja.

Osim toga, SWOT analiza pomogla je u identificiranju intervencija koje se mogu provesti, s najzainteresiranijim stranama, kako bi se poboljšala kvaliteta života u svim JLS-ovima područja LAG-a Neretva. Na taj način LAG Neretva će moći usmjeriti svoje napore i resurse na prioritetne potrebe i provesti intervencije koje će imati najveći pozitivan utjecaj na područje.

Kroz ovaj proces, LAG Neretva će moći osigurati koordinirani i učinkovit pristup u rješavanju problema i iskorištavanju prilika na području, te omogućiti bolju alokaciju resursa i donošenje informiranih odluka.

SWOT analiza služi kao temelj za daljnje planiranje i razvoj LAG-a Neretva te za kontinuirano praćenje i evaluaciju njegovog napretka i uspjeha.

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS

5.1. Prikaz potreba područja LAG-a Neretva

Tablica 25: Potrebe područja LAG-a Neretva

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS kojim se ispunjava potreba
P1. Povećati broj konkurentnih i održivih poljoprivrednih gospodarstava sa većim i stabilnijim prihodima, modernizacijom poslovnih procesa, inovacijama, digitalizacijom i unapređenjem proizvodnje, vodeći računa o zaštiti okoliša, prilagodbi i ublažavanju klimatskih promjena i očuvanju bioraznolikosti na području LAG-a	Analizom podataka prikupljenih tijekom godina rada Lokalne akcijske grupe Neretva te putem anketa, fokus grupa i izravne komunikacije s poljoprivrednicima na participativnim radionicama prepoznata je potreba koja naglašava važnost daljnjih ulaganja u rast i razvoj poljoprivrednih gospodarstava, s fokusom na modernizaciju poljoprivredne mehanizacije, nabavku poljoprivredne opreme, poticanje prerade, plasteničku proizvodnju, očuvanje radnih mjesta, zeleno poslovanje i digitalizaciju. Potreba naglašava nastavak ulaganja u poljoprivredni sektor u svrhu postizanja veće konkurentnosti na tržištu i održivosti u proizvodnji i vezanom intervencijom će doprinijeti rješavanju iste na području LAG-a Neretva .	OC 1. Unapređenje poljoprivrede i razvoj gospodarstva na području LAG-a	SC 1.1. Poticanje konkurentne, modernizirane, učinkovite, inovativne i održive poljoprivrede te osnaživanje održivog, konkurentnog i inovativnog gospodarskog razvoja na području LAG-a
P2. Povećati broj održivih, konkurentnih, inovativnih i digitaliziranih gospodarstvenika na području LAG-a	Analizom podataka prikupljenih tijekom godina rada Lokalne akcijske grupe Neretva te putem anketa, fokus grupa i izravne komunikacije s gospodarstvenicima na participativnim radionicama prepoznata je potreba ulaganja u gospodarski sektor s naglaskom na modernizaciju i unapređenje poslovanja gospodarstvenika sa područja LAG-a. Na području LAG-a postoji veliki broj poslovnih subjekata koji se bave turizmom, preradom, proizvodnjom i sl., a imaju potrebe za modernizacijom, jačanjem, osnaživanjem i		

	<p>unapređenjem poslovanja u svrhu povećanja konkurentnosti na tržištu. Potreba naglašava ulaganja u poboljšanje kvalitete gospodarskih usluga i proizvoda na području LAG-a Neretva i vezanom intervencijom će doprinijeti rješavanju iste na području LAG-a Neretva .</p>		
<p>P3. Povećati broj ulaganja u malu društvenu, komunalnu, turističku i ostalu infrastrukturu koja podiže kvalitetu života u lokalnoj zajednici na području LAG-a</p>	<p>Analizom podataka prikupljenih tijekom godina rada Lokalne akcijske grupe Neretva te putem anketa, fokus grupa i izravne komunikacije s predstavnicima javnog sektora na participativnim radionicama prepoznata je potreba nastavka revitalizacije, modernizacije i izgradnje društvene infrastrukture na području LAG-a. LAG Neretva svjestan je vlastitih financijskih ograničenja te prihvaća činjenicu da ovim pristupom neće moći riješiti sveobuhvatne infrastrukturne probleme evidentirane na području svih JLS-ova. Cilj je modernizirati i izgraditi društvenu infrastrukturu poput društvenih i vatrogasnih domova, dječjih i sportskih igrališta, nerazvijenih prometnica, groblja i drugih sličnih projekata koji će imati pozitivan utjecaj na kvalitetu života JLS-ova sa područja LAG-a Neretva . Potreba naglašava ulaganja u modernizaciju i revitalizaciju društvene infrastrukture kako bi se unaprijedio razvoj područja te kvaliteta života na području LAG-a Neretva.</p>	<p>OC 2. Unapređenje kvalitete života na području LAG-a</p>	<p>SC 2.1. Doprinos unapređenju kvalitete života ulaganjima u lokalnu infrastrukturu i osnaživanje održivog i inovativnog neprofitnog sektora na području LAG-a</p>
<p>P4. Povećati broj održivih, konkurentnih i inovativnih aktivnosti neprofitnih organizacija na području LAG-a</p>	<p>Analizom podataka prikupljenih tijekom godina rada Lokalne akcijske grupe Neretva te putem anketa, fokus grupa i izravne komunikacije s predstavnicima civilnog sektora na participativnim radionicama prepoznata je potreba za ulaganjem u malu infrastrukturu udruga civilnog sektora u svrhu organiziranja osnovnih usluga za lokalno stanovništvo odnosno za za rad udruga u svim prihvatljivim sektorima djelovanja istih s ciljem</p>		

	poboljšanja kvalitete življenja stanovništva. Potreba naglašava ulaganja u opremanje osnovnom infrastrukturoom udruga s ciljem unapređenja i razvoja područja te podizanja kvalitete života na području LAG-a Neretva.		
--	--	--	--

Na temelju SWOT analize i participativnog procesa izrade Lokalne razvojne strategije (konzultacija na terenu, anketnih upitnika i radionica) definirane su potrebe područja među kojima se ističu:

P1.: Povećati broj konkurentnih i održivih poljoprivrednih gospodarstava sa većim i stabilnijim prihodima, modernizacijom poslovnih procesa, inovacijama, digitalizacijom i unapređenjem proizvodnje vodeći računa o zaštiti okoliša, prilagodbi i ublažavanju klimatskih promjena i očuvanju bioraznolikosti na području LAG-a:

Ruralna područja unutar LAG-a Neretva trebaju podršku i ulaganja kako bi se potaknuo lokalni razvoj i očuvala tradicionalna poljoprivredna praksa. Potreba uključuje provedbu relevantnih aktivnosti koje dobrinose rastu i razvoju poljoprivrednih gospodarstava LAG područja.

P2.: Povećati broj održivih, konkurentnih, inovativnih i digitaliziranih gospodarstvenika na području LAG-a:

Potrebno je podržati lokalne poduzetnike i poticati inovacije kako bi se stvorili novi poslovni modeli i otvorila nova radna mjesta. Kako bi bili konkurentniji potrebno je dodatno razvijanje, unapređenje i modernizacija poslovnih procesa i usluga za razne profile gospodarstvenika, bilo za pružatelje usluga u turizmu, prerađivače i proizvođače raznih poljoprivrednih proizvoda i sl.

P3.: Povećati broj ulaganja u malu društvenu, komunalnu, turističku i ostalu infrastrukturu koja podiže kvalitetu života u lokalnoj zajednici na području LAG-a:

Kako bi se podržao rast i razvoj područja potrebno je ulagati u razvoj lokalne infrastrukture što uključuje poboljšanje prometne povezanosti, obnovu, opremanje i izgradnju javnih objekata i druge ključne infrastrukturne projekte.

P4.: Povećati broj održivih, konkurentnih i inovativnih aktivnosti neprofitnih organizacija na području LAG-a:

Veliki broj neprofitnih organizacija susreće s potrebom za ulaganjem u opremu bilo za svakodnevno poslovanje kao i za provedbu aktivnosti u zajednici. Značajan broj neprofitnih organizacija na području LAG-a ima kontinuirano i održivo poslovanje no kako bi njihov angažman i rad u zajednici bio još značajniji i održiv potrebna su im dodatna ulaganja s ciljem kvalitetnijeg nastavka provedbe aktivnosti u lokalnoj zajednici.

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS LAG-a Neretva

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC 1. Unapređenje poljoprivrede i razvoj gospodarstva na području LAG-a	Opći cilj fokusira se na ulaganja koja će imati pozitivan utjecaj na rast i razvoj PG-ova i gospodarstvenika poticanjem ulaganja sa pozitivnim učinkom na okoliš i klimatske promjene te uporabu moderne mehanizacije i opreme uz ulaganja u nove i inovativne tehnologije što doprinosi smanjenju troškova proizvodnje i poboljšanju kvalitete poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda i usluga te se time ostvaruje pozitivan učinak na dohodak uz stvaranje poslovne klime za očuvanje postojećih te eventualno otvaranje novih radnih mjesta. Fokus je stvaranje poticajnog poslovnog okruženja uz poticanje gospodarskih aktivnosti na LAG području u svrhu postizanja održivog i prosperitetnog razvoja.	SC 1.1. Poticanje konkurentne, modernizirane, učinkovite, inovativne i održive poljoprivrede te osnaživanje održivog, konkurentnog i inovativnog gospodarskog razvoja na području LAG-a	Specifični cilj odnosi se na unapređenje poljoprivredne proizvodnje i prerade te unapređenje nepoljoprivrednog gospodarskog sektora putem implementacije modernih tehnologija, metoda poslovanja, kao i razvoj postojećih i novih proizvoda i usluga s ciljem povećanja konkurentnosti na tržištu. Glavni fokus je poticanje održive i konkurentne poljoprivredne proizvodnje i jačanje poljoprivrednih gospodarstava te osnaživanje nepoljoprivrednog gospodarskog sektora uz poticanje proizvodnih inovacija i kvalitete usluga.
OC 2. Unapređenje kvalitete života na području LAG-a	Opći cilj fokusira se na poboljšanje postojeće lokalne infrastrukture i razvijanje novih infrastrukturnih projekata te ojačanje i modernizacija neprofitnih organizacija u svrhu bolje kvalitete življenja unutar LAG područja. Realizacija ovog općeg cilja stvara preduvjete za održivi i uravnoteženi razvoj, potiče aktivnosti javnog i neprofitnog sektora, unapređuje kvalitetu života lokalnog stanovništva, jača stabilnost te umanjuje negativna demografska kretanja odnosno iseljavanje sa LAG područja. Fokus će biti na očuvanju i promociji prirodnih, kulturnih i ostalih javno dostupnih resursa područja LAG-a radi unaprjeđenja kvalitete života lokalne zajednice.	SC 2.1. Doprinos unapređenju kvalitete života ulaganjima u lokalnu infrastrukturu i osnaživanjem održivog i inovativnog neprofitnog sektora na području LAG-a	Specifični cilj usmjeren je na unapređenje, izgradnju i revitalizaciju društvene infrastrukture, i unapređenje i proširenje postojećih aktivnosti neprofitnih organizacija LAG područja. Jačanje i unapređenje javnih i neprofitnih organizacija pozitivno utječe kako na cjelokupno lokalno stanovništvo, tako i na ostale sektore te otvara mogućnost umrežavanja i suradnje što će pozitivno utjecati na kvalitetu života stanovnika na području. Glavni fokus je dugoročna održivost i otpornost lokalnih zajednica te integrirani pristup razvoju na svom području.

5.3. Opis intervencija LRS LAG-a Neretva uključujući projekte suradnje

Tablica 27: Intervencije u LRS LAG-a Neretva

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
OC 1. Unapređenje poljoprivrede i razvoj gospodarstva na području LAG-a	SC 1.1. Poticanje konkurentne, modernizirane, učinkovite, inovativne i održive poljoprivrede te osnaživanje održivog, konkurentnog i inovativnog gospodarskog razvoja na području LAG-a	P1. Povećati broj konkurentnih i održivih poljoprivrednih gospodarstava sa većim i stabilnijim prihodima modernizacijom poslovnih procesa, inovacijama, digitalizacijom i unapređenjem proizvodnje vodeći računa o zaštiti okoliša, prilagodbi i ublažavanju klimatskih promjena i očuvanju bioraznolikosti na području LAG-a	1.1.1. „Potpora ulaganju u konkurentnu, učinkovitu i održivu poljoprivredu na području LAG-a“
		P2. Povećati broj održivih, konkurentnih, inovativnih i digitaliziranih gospodarstvenika na području LAG-a	1.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje gospodarskog poslovanja na području LAG-a“
OC 2. Unapređenje kvalitete života na području LAG-a	SC 2.1. Doprinos unapređenju kvalitete života ulaganjima u lokalnu infrastrukturu i osnaživanjem održivog i inovativnog neprofitnog sektora na području LAG-a	P3. Povećati broj ulaganja u malu društvenu, komunalnu, turističku i ostalu infrastrukturu koja podiže kvalitetu života u lokalnoj zajednici na području LAG-a	2.1.1. „Potpora ulaganju u razvoj lokalne infrastrukture i unapređenje kvalitete života na području LAG-a“
		P4. Povećati broj održivih, konkurentnih i inovativnih aktivnosti neprofitnih organizacija na području LAG-a	2.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje neprofitnog sektora na području LAG-a“

1.1.1. „Potpora ulaganju u konkurentnu, učinkovitu i održivu poljoprivredu na području LAG-a“:

Kroz ovu intervenciju planirana su ulaganja u primjenu novih tehnologija u poljoprivrednoj proizvodnji, povećanje proizvodnog kapaciteta, poboljšanje materijalne imovine (modernizaciju i opremanje) čime će se doprinijeti smanjenju troškova proizvodnje, povećanju produktivnosti i učinkovitosti proizvodnje te zaštiti okoliša.

1.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje gospodarskog poslovanja na području LAG-a“:

Kroz ovu intervenciju planira se pružiti potpora gospodarstvenicima u svrhu poboljšanja kvalitete gospodarskih usluga i proizvoda kupnjom opreme i strojeva za razne profile gospodarstvenika, digitalizaciji proizvodno-uslužnih procesa za proizvođače, prerađivače, pružatelje usluga u turizmu, za razvoj manjih proizvodno-uslužnih postrojenja do prerade i proizvodnje čime će se doprinijeti poboljšanju kvalitete i kvantitete krajnjih proizvoda gospodarstvenika sa područja LAG-a.

2.1.1. „Potpora ulaganju u razvoj lokalne infrastrukture i unapređenje kvalitete života na području LAG-a“:

Kroz ovu intervenciju planira se pružiti potpora za unaprjeđenje kvalitete postojeće lokalne infrastrukture, izgradnju nove infrastrukture (s opremom ili bez nje) i opremanje postojeće infrastrukture te primjena novih tehnologija u svrhu povećanja kvalitete pružanja usluga i sadržaja lokalnom stanovništvu.

2.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje neprofitnog sektora na području LAG-a“

Kroz ovu intervenciju planira se pružiti potpora neprofitnim organizacijama za osnaživanje i modernizaciju rada neprofitnih organizacija u svrhu unapređenja vlastitih aktivnosti i djelovanja od opće koristi za razne profile stanovništva koje se provode na području LAG-a.

Sukladno članku 77. stavku 3. Uredbe (EU) br. 2021/2115, intenzitet potpore u LAG intervenciji može iznositi najviše 100% prihvatljivih troškova projekta odnosno mogu se pokriti svi troškovi povezani s projektom.

U slučaju kada LAG intervencija uključuje ulaganja u skladu s člankom 73. Uredbe (EU) 2021/2115, intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima:

- a) najviše 80% kada je korisnik mladi poljoprivrednik¹³
- b) najviše 85% za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava¹⁴

¹³ Mladi poljoprivrednik je osoba starija od 18 i mlađa od 40 godina (do navršene 41 god.) u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu, koja posjeduje odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te po prvi puta uspostavlja poljoprivredno gospodarstvo ekonomske veličine od 10.000 EUR do 100.000 EUR na kojem ima status nositelja/odgovorne osobe ili je status nositelja/odgovorne osobe po prvi put stekla unutar 5 (pet) godina do dana podnošenja zahtjeva za potporu, a u slučaju trgovačkog društva je i odgovorna osoba isključivo ukoliko je vlasnik najmanje 50% temeljnog kapitala društva.

¹⁴ Malo poljoprivredno gospodarstvo predstavlja poljoprivrednika koji ima ekonomsku veličinu od 3.000 do 10.000 EUR-a u slučaju ulaganja u sektor voća, povrća i cvijeća, odnosno do 15.000 EUR-a za ulaganja u ostalim sektorima.

c) najviše 100% za neproduktivna ulaganja¹⁵ i temeljne usluge i infrastrukturu u ruralnim područjima¹⁶.

Tablica 28: Projekti suradnje LAG-a Neretva

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta	Indikativni visina proračuna projekta suradnje (u odnosu na ukupni iznos alokacije koje će LAG ostvariti u razdoblju 2023.-2027.)
Međuteritorijalni	Poljoprivreda, turizam i kultura	Kreirani sadržaji povezani sa poljoprivrednom proizvodnjom, turističkom ponudom i kulturnom baštinom	1%

¹⁵ *Neproduktivna ulaganja su ona ulaganja koja ne dovode do značajnog povećanja vrijednosti ili profitabilnosti korisnika odnosno koja ne ostvaruju značajan dohodak, prihod ili dobit, ali pri tome imaju pozitivan utjecaj na primjerice: socijalnu uključenost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, očuvanje baštine, okoliš i klimu i sl.*

¹⁶ *Pod temeljnom uslugom i infrastrukturom u ruralnim područjima podrazumijeva se ulaganje koje kumulativno ispunjava sljedeće: podiže kvalitetu života u ruralnim područjima (kulturno-društvenu i/ili obrazovno-odgojnu i/ili sportsko-rekreativnu i/ili rekreacijsku i/ili turističku i/ili komunalnu i/ili zdravstvenu i/ili javnih usluga itd.), namijenjeno je javnoj upotrebi/korištenju, mora biti javno dostupno različitim pojedincima i interesnim skupinama, ne smije biti profitnog karaktera (operativni prihodi ne smiju biti veći od operativnih troškova), provodi se u naselju s najviše 25.000 stanovnika.*

Tablica 29: Opis intervencija LAG-a Neretva

Naziv i kod intervencije	1.1.1. „Potpora ulaganju u konkurentnu, učinkovitu i održivu poljoprivredu na području LAG-a“
Područje obuhvata	Cjelokupno područje LAG-a Neretva
<p>Kratki opis intervencije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS 	<p>Temeljem SWOT analize i participativnog procesa izrade Lokalne razvojne strategije identificirala se potreba br. 1 - P1.: „Povećati broj konkurentnih i održivih poljoprivrednih gospodarstava sa većim i stabilnijim prihodima modernizacijom poslovnih procesa, inovacijama, digitalizacijom i unapređenjem proizvodnje vodeći računa o zaštiti okoliša, prilagodbi i ublažavanju klimatskih promjena i očuvanju bioraznolikosti na području LAG-a“ na temelju čega je i izrađena ova intervencija. Kroz ovu intervenciju planirana su ulaganja u povećanje proizvodnog kapaciteta, poboljšanje materijalne imovine (modernizaciju i opremanje) čime će se doprinijeti smanjenju troškova proizvodnje, povećanju produktivnosti i učinkovitosti proizvodnje. Intervencijom će se poticati poboljšanje materijalne imovine (modernizacija/opremanje) u svrhu učinkovitije poljoprivredne proizvodnje, uvođenja digitalizacije, primjena zelenih/inovativnih rješenja u svrhu ublažavanja klimatskih promjena i zaštite okoliša i druge prihvatljive aktivnosti koje doprinose jačanju konkurentnosti, održivosti i učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje. Lista prihvatljivih aktivnosti definirati će se prilikom objave LAG Natječaja. Intervencija je namijenjena fizičkim i pravnim osobama upisanim u Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstva od 3.000 EUR-a.</p> <p>Provedbom ove intervencije doprinosi se Općem cilju 1.(OC 1.) i Specifičnom cilju 1.1. (SC 1.1.) LRS:</p> <p>- OC 1. Unapređenje poljoprivrede i razvoj gospodarstva na području LAG-a</p> <p>Obrazloženje: Dosadašnji rad s poljoprivrednicima, interes na LAG Natječajima, analiza područja LAG-a Neretva kao i rezultati anketnih upitnika te zaključci s konzultacija na terenu koje su održane u svrhu izrade LRS LAG-a Neretva, pokazali su da bi poljoprivrednici s područja LAG-a za konkurentno, učinkovito i održivo poslovanje trebali između ostalog ulagati u poboljšanje proizvodnih kapaciteta te kvalitetu materijalne imovine. Time će se osigurati njihova učinkovitost koja je važan preduvjet za rast produktivnosti i osiguranje temelja za dugoročnu konkurentnost.</p> <p>Slaba kvaliteta i zastarjelost materijalne imovine te postojeći proizvodni kapaciteti kojima se raspolaže u bavljenju poljoprivredom povećavaju troškove, produljuju i otežavaju rad te čine poljoprivredna gospodarstva nekonkurentnim na tržištu i dugoročno neisplativim. Posljedica navedenog je smanjenje interesa za bavljenje poljoprivredom a posljedično i negativna demografska kretanja. Ovom intervencijom se također želi pridonijeti smanjenju gubitka interesa stanovništva za bavljenje poljoprivredom uslijed velikog rasta cijena (povećanih troškova) i povećanju motiviranosti za bavljenje učinkovitijom, održivom i konkurentnom poljoprivredom.</p> <p>Ostvarenjem OC 1. LAG Neretva planira unaprijediti kvalitetu života na svom području kroz poticanje</p>

konkurentnog i održivog razvoja uz povećani broj održivih i konkurentnih gospodarstava. Ulaganje u unapređenje poslovnih procesa rada, poboljšanje kvalitete materijalne imovine s većom usmjerenošću na inovacije/digitalizaciju i tehnologiju doprinijet će konkurentnosti i održivosti PG-ova te povećanju kvalitete života stanovnika ruralnih područja.

- SC 1.1. Poticanje konkurentne, modernizirane, učinkovite, inovativne i održive poljoprivrede te osnaživanje održivog, konkurentnog i inovativnog gospodarskog razvoja na području LAG-a

Obrazloženje: Provedbom intervencije financirat će se projekti poljoprivrednika koji se bave primarnom poljoprivrednom proizvodnjom. Osim ulaganja u unapređenje procesa rada i nabavku strojeva, opreme i gospodarskih vozila, financirati će se i povećanje standardne operativne jedinice (SO), kupnju ugroženih pasmina životinja, izgradnju plastenika i staklenika (sve prihvatljive aktivnosti bit će detaljnije definirane prilikom objave Natječaja).

Ulaganja provedena putem ove intervencije omogućuju poljoprivrednicima smanjenje troškova, veću iskoristivost poljoprivrednog potencijala, modernizaciju i veću konkurentnost na tržištu. Provedbom intervencije doprinijeti će se poboljšanju gospodarskih rezultata, olakšavanju restrukturiranja i modernizacije, osobito s ciljem povećanja tržišnog sudjelovanja i usmjerenosti na sveukupno unapređenje poljoprivredne djelatnosti.

Kroz ovaj SC 1.1. nastoji se potaknuti razvoj i konkurentnost lokalne poljoprivrede poticanjem modernizacije poljoprivrednih gospodarstava, inovativnosti, digitalizacije i zelenog poslovanja. Ulaganjem u modernizaciju poslovnih procesa rada, poboljšanje materijalne imovine dugoročne i kratkoročne, digitalizaciju i inovacije kroz uvođenje novih tehnologija i povećanja SO-a doprinijet će se povećanoj konkurentnosti te očuvanju okoliša i smanjenju negativnih utjecaja na klimu. Provedbom ulaganja povećati će se kvaliteta proizvoda i doprinijeti će se smanjenju emisije stakleničkih plinova odnosno doprinijeti učinkovitoj zaštiti okoliša.

Ova Intervencija se provodi se temelju članka 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Usklađenost s specifičnim ciljevima ZPP:

SC 2: Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju

Obrazloženje: Kako bi poljoprivrednici unaprijedili svoje poslovanje te povećali svoju konkurentnost na tržištu, potrebno je pružiti im mogućnost da se prilagode i da mogu odgovoriti na zahtjeve tržišta. To će im biti jednostavnije i lakše postići ako im se omogući digitalizacija i modernizacija zastarjele materijalne imovine (strojeva i opreme) te unapređenje proizvodnih procesa s ciljem smanjivanja i olakšavanja procesa rada, a u svrhu povećanja konkurentnosti na tržištu. Osim toga, povećanje ekonomske veličine, odnosno povećanje poljoprivrednih potencijala omogućava bolje iskorištavanje tržišnih prilika i rast poljoprivrednih gospodarstava.

Kroz intervencije koje potiču ulaganje u modernizaciju, konkurentnost na tržištu, digitalizaciju, zeleno

poslovanje i održivost, LAG Neretva pomaže poljoprivrednim gospodarstvima u smanjenju troškova i olakšanju radnih procesa, unapređenju proizvodnih procesa i očuvanju okoliša. Ulaganje u nove tehnologije i povećanje ekonomske veličine omogućuje poljoprivrednicima bolje pozicioniranje i ostvarivanje pretpostavki za postati održivijim i konkurentnijim na tržištu.

Provedbom ove intervencije doprinosi se pokazateljima ZPP-a i to:

- R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava

- R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima

Obrazloženje: Intervencijom se ostvaruju pokazatelji rezultata R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava i R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima. Prema dostupnim podacima na području LAG-a Neretva je u Upisniku poljoprivrednika evidentirano sveukupno 3.963 poljoprivredna gospodarstva dok poljoprivrednih gospodarstava s ekonomskom veličinom većom od 3.000 EUR-a ima ukupno 1.572. Očekivani rezultat provedbe ove intervencije je minimalno 40 korisnika koji su ostvarili potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa poljoprivredne proizvodnje. Provedbom intervencije doprinosi se očuvanju radnih mjesta uz eventualno stvaranje novih, povećanje broja PG-a koji primaju potporu za ulaganje u modernizaciju i poboljšanje učinkovitosti proizvodnih resursa i za digitalizaciju proizvodnih procesa te za povećanje proizvodnih kapaciteta.

Dodana vrijednost intervencije u provedbi LEADER pristupa

Intervencija doprinosi više elemenata dodane vrijednosti u provedbi LEADER pristupa na način da se provedbom ove intervencije sufinanciraju projekti s jedinstvenim vrijednostima za LAG područje te se omogućuju poboljšani rezultati i učinci. Ova intervencija direktno odgovara na potrebe lokalnog područja, konkretno na potrebe poljoprivrednika koji su kroz anketne upitnike i konzultacijski proces na terenu imali priliku iznijeti svoje probleme, potrebe i prijedloge rješenja. Uzimajući u obzir sve dobivene informacije, identificirana su prihvatljiva ulaganja/troškovi koji će u skladu s mogućnostima provedbe ove intervencije omogućiti usmjereniji razvoj poljoprivrednog potencijala LAG područja. Ulaganje u modernizaciju procesa rada, poboljšanje materijalne imovine te povećanje ekonomske veličine s ciljem povećanja proizvodnje i modernizacije sveukupnog poslovanja PG-ova su ulaganja koja će se sufinancirati ovom intervencijom. Planiranim pristupom implementacije ove intervencije sa detaljno utvrđenim razlikama prema načelima kriterija odabira i temeljnim uvjetima prihvatljivosti korisnika osigurava se usklađenost intervencije s identificiranim lokalnim potrebama i prioritetima čime se postiže veći i konkretniji učinak na lokalnu zajednicu kao i na održivost samog ulaganja u odnosu na implementaciju nacionalne intervencije iz SP ZPP. Provedbom ove intervencije također se doprinosi poboljšanju uključenosti lokalnih dionika, vidljivosti rada LAG-a i transparentnosti budući je ova intervencija odgovor na identificirane ulazne podatke tijekom konzultacijskog

	procesa izrade LRS i odraz specifičnih potreba područja LAG-a.
Ciljani korisnici	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Uvjeti prihvatljivosti korisnika između ostalog su¹⁷:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mora imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116 - mora imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu - ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima - mora imati EVPG poljoprivrednog gospodarstva od najmanje 1.000 EUR prilikom prijave na natječaj odnosno od najmanje 3.000 EUR prilikom podnošenja konačnog Zahtjeva za isplatu
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	<p>Prihvatljive vrste projekata su¹⁸:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ulaganje u građenje novih /rekonstrukciju postojećih i/ili opremanje objekata na poljoprivrednom gospodarstvu koji su u funkciji osnovne djelatnosti (objekti za držanje životinja, zatvorenih/zaštićenih prostora i objekata za uzgoj jednogodišnjeg i višegodišnjeg bilja, sjemena i sadnog materijala i gljiva, objekata za skladištenje, hlađenje, čišćenje, sušenje, zamrzavanje, klasiranje i pakiranje proizvoda iz vlastite primarne poljoprivredne proizvodnje, ostalih gospodarskih objekata koje su u funkciji osnovne djelatnosti, sustavi za navodnjavanje na poljoprivrednom gospodarstvu i sl.) - poboljšanje materijalne imovine (povećanje proizvodnog kapaciteta i kupnja poljoprivredne opreme i strojeva u svrhu unapređenja proizvodnog procesa te gospodarskih vozila za vlastitu primarnu poljoprivrednu proizvodnju) - restrukturiranje postojećih i/ili podizanje novih višegodišnjih nasada - kupnja ugroženih pasmina životinja - ulaganje u digitalizaciju poljoprivrede i dr. <p>Uvjeti prihvatljivosti projekta između ostalih su¹⁹:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekt se mora provoditi na području LAG-a Neretva na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu - biti usklađen sa općim i specifičnim ciljevima LRS

¹⁷ Svi uvjeti prihvatljivosti korisnika biti će navedeni u LAG Natječaju

¹⁸ Sve prihvatljive vrste projekta biti će navedene u LAG Natječaju

¹⁹ Svi uvjeti prihvatljivosti projekta biti će navedeni u LAG Natječaju

	<ul style="list-style-type: none"> - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) - biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva ZPP za razdoblje 2023. – 2027 - odnositi se na proizvodnju proizvoda primarne poljoprivredne proizvodnje, a koji su navedeni u Prilogu I. Ugovora i dr.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija koja će se primjenjivati kod odabira projekata će se temeljiti na: ekonomskoj veličini korisnika (prioritet ostvaruju korisnici sa većom ekonomskom veličinom (EVPG)), starosti nositelja korisnika (prioritet ostvaruju korisnici sa mlađim nositeljem), duljini poslovanja korisnika (prioritet ostvaruju korisnici koji posluju neprekidno dulji vremenski period), očuvanju postojećih i stvaranju novih radnih mjesta (prioritet ostvaruju ulaganja koja doprinose stvaranju novih radnih mjesta), doprinosu očuvanju okoliša (prioritet ostvaruju ulaganja koja doprinose zaštiti okoliša i ublažavanju klimatskih promjena), održivosti projekta (prioritet ostvaruju projekti koji doprinose financijskoj održivosti poslovanja korisnika), dosadašnje korištenje potpora (prioritet ostvaruju korisnici koji nisu koristili nacionalnu ili LAG potporu za T.O. 6.3.1. u prethodnom programskom razdoblju), digitalizaciji poslovanja (prioritet ostvaruju korisnici koji ulažu u digitalizaciju poslovanja) i dr ²⁰ .
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima: <ul style="list-style-type: none"> - najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik kako je definirano u SP ZPP - najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava kako su definirana u SP ZPP
Pokazatelji	
Broj novostvorenih radnih mjesta	0

²⁰ Kriteriji odabira projekta sa detaljnim pojašnjenjima propisati će se LAG Natječajem

(puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a							
Broj sačuvanih radnih mjesta	4						
R.b.							
1.	<table border="1"> <tr> <td>Naziv pokazatelja</td> <td>Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava • Pokazatelj ostvarenja doprinosi R.9 ZPP-a</td> </tr> <tr> <td>Mjerna jedinica</td> <td>Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu</td> </tr> <tr> <td>Ciljna vrijednost</td> <td>Minimalno 40 PG-a koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa</td> </tr> </table>	Naziv pokazatelja	Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava • Pokazatelj ostvarenja doprinosi R.9 ZPP-a	Mjerna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	Ciljna vrijednost	Minimalno 40 PG-a koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa
Naziv pokazatelja	Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava • Pokazatelj ostvarenja doprinosi R.9 ZPP-a						
Mjerna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu						
Ciljna vrijednost	Minimalno 40 PG-a koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa						
Naziv i kod intervencije	1.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje gospodarskog poslovanja na području LAG-a“						
Područje obuhvata	Cjelokupno područje LAG-a Neretva						
Kratki opis intervencije: - svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije	<p>Temeljem SWOT analize i participativnog procesa izrade Lokalne razvojne strategije identificirala se potreba br. 2 - P2.: „Povećati broj održivih, konkurentnih, inovativnih i digitaliziranih gospodarstvenika na području LAG-a“, temeljem čega je izrađena ova intervencija. Ova intervencija omogućava ulaganja u gospodarski sektor s naglaskom na modernizaciju i unapređenje poslovanja na području LAG-a Neretva. Analizom područja, podataka dobivenih putem anketa i informacija prikupljenih tijekom konzultacija na terenu pokazalo se kako na području LAG-a postoji veliki broj gospodarstvenika (PG-a i ostalih poslovnih subjekata) koji se bave raznim nepoljoprivrednim djelatnostima, turizmom, preradom, proizvodnjom i sl., a imaju potrebe za modernizacijom, jačanjem, osnaživanjem i unapređenjem poslovanja u svrhu povećanja konkurentnosti na tržištu. Daljnjom analizom ispostavilo se kako veliki broj gospodarstvenika ima potrebu za dodatnim ulaganjima u svoje poslovanje kako bi mogli pratiti trendove na tržištu i postati konkurentniji i održiviji. Gospodarstvenici na području LAG-a Neretva posluju relativno dobro no kako bi bili konkurentni potrebno je dodatno razvijanje, unapređenje i modernizacija poslovnih procesa i usluga. Kroz konzultacije na terenu iskristalizirala se potreba za kupnjom opreme i strojeva za razne profile gospodarstvenika, od pružatelja usluga u turizmu, manjih proizvodnih i prerađivačkih postrojenja i sl. Gospodarstvenici kojima je namijenjena ova intervencija u većini slučajeva ne mogu konkurirati na drugim natječajima, a zbog prevelike konkurencije najčešće budu ispod praga raspoloživih sredstva. Ovom intervencijom doprinosi se poboljšanju kvalitete gospodarskih usluga i proizvoda na području LAG-a Neretva i doprinijeti će se rješavanju prepoznate potrebe na području LAG-a Neretva. Ova intervencija namijenjena je postojećim gospodarskim subjektima koji su poslovali u godini prije raspisivanja Natječaja te će unapređenjem i razvojem svojih usluga i/ili proizvodnih procesa unaprijediti gospodarstvo na</p>						

<p>- ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS</p>	<p>području LAG-a Neretva.</p> <p>Provedbom ove intervencije doprinosi se Općem cilju 1.(OC 1.) i Specifičnom cilju 1.1. (SC 1.1.) LRS:</p> <p>- OC 1. Unapređenje poljoprivrede i razvoj gospodarstva na području LAG-a</p> <p>Obrazloženje: Intervencija „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje gospodarskog poslovanja na području LAG-a" doprinosi ulaganju u gospodarski sektor čime se potiče gospodarski rast i razvoj na području LAG-a. Poticanje ulaganja u gospodarski sektor dovodi do jačanja malih gospodarstvenika, unapređenja proizvodnje, poboljšanja proizvoda ili usluga koje se pružaju, smanjenja troškova vremena i novca ulaganjem u modernizaciju i digitalizaciju poslovanja. Sve to u konačnici pozitivno utječe na cjelokupno područje LAG-a, stvara se konkurentnije gospodarstvo s tendencijom dodatnog rasta i napretka i poboljšanja kvalitete života.</p> <p>Poticanje lokalnog gospodarstva kroz modernizaciju, jačanje i osnaživanje, pozitivne efekte ima ne samo na konkretne gospodarstvenike već na gospodarstvo i cjelokupnu lokalnu zajednicu općenito. Bolji, kvalitetniji proizvodi i usluge posljedično se pozitivno odražavaju i na ostale sektore kao i na lokalnu zajednicu. Svi navedeni faktori imaju pozitivan utjecaj na razvoj područja te potiču daljnja ulaganja u lokalnu zajednicu što u konačnici pridonosi unapređenju kvalitete života.</p> <p>S obzirom na sve navedeno, može se zaključiti kako će poticajna ulaganja u gospodarstvo na području LAG-a Neretva ostvariti pozitivan utjecaj na lokalno gospodarstvo i unaprijediti kvalitetu života u ruralnom području.</p> <p>- SC 1.1. Poticanje konkurentne, modernizirane, učinkovite, inovativne i održive poljoprivrede te osnaživanje održivog, konkurentnog i inovativnog gospodarskog razvoja na području LAG-a</p> <p>Obrazloženje: Provedbom ove intervencije financirat će se projekti usmjereni unapređenju i modernizaciji gospodarskih proizvoda i usluga na području LAG-a. Fokus će biti na modernizaciji poslovnih procesa rada i unapređenju usluga i proizvoda kroz kupnju strojeva i opreme te uvođenje digitalizacije, novih tehnologija i inovacijskih procesa. Ova Intervencija se provodi na temelju članka 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.</p> <p>Ulaganje u modernizaciju i razvoj gospodarstva utjecati će na konkurentnost i bolje pozicioniranje lokalnih gospodarstvenika na tržištu. Dovedi će do olakšavanja procesa rada što će se odraziti na konkurentnost na tržištu, generiranje većih prihoda te održivim lokalnim gospodarstvom na području LAG-a. To će doprinijeti očuvanju i/ili stvaranju novih radnih mjesta te poboljšati kvalitetu života na području LAG-a Neretva.</p> <p>Uskladenost s specifičnim ciljevima ZPP:</p> <p>SC 7: Privlačenje i podupiranje mladih poljoprivrednika i novih poljoprivrednika te olakšavanje održivog poslovnog razvoja u ruralnim područjima</p> <p>SC 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo</p>
---	--

Objasnjeno: Intervencija „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje gospodarskog poslovanja na području LAG-a“ ima pozitivan utjecaj na gospodarstvo na području LAG-a Neretva kroz jačanje, osnaživanje i modernizaciju gospodarstva. Kroz modernizaciju poslovnih procesa rada i unapređenje i jačanje poslovanja kroz opremanje i modernizaciju, poduzetnici ne samo da unapređuju i jačaju svoje poslovanje, već i otvaraju mogućnosti veće zarade/povećanja dohotka zbog smanjenja vremena i troškova rada, što im omogućuje da postanu konkurentniji na tržištu.

Razvoj gospodarske djelatnosti može potaknuti povećanu potražnju za lokalnim proizvodima i uslugama te konkurentnije lokalno gospodarstvo na LAG području.

Provedbom ove intervencije doprinosi se pokazateljima ZPP-a i to:

- R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima

- R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva

Objasnjeno: Intervencijom se ostvaruju pokazatelji rezultata R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima i R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva. Veliki broj gospodarstvenika ima potrebu za dodatnim ulaganjima u svoje poslovanje kako bi mogli pratiti trendove na tržištu i ostvariti pretpostavke za povećanjem konkurentnosti i održivosti. Kako bi bili konkurentniji potrebno je dodatno razvijanje, unapređenje i modernizacija poslovnih procesa i usluga što će im pomoći u očuvanju postojećih ili stvaranju novih radnih mjesta. Iskristalizirala se potreba za kupnjom opreme i strojeva za razne profile gospodarstvenika, od pružatelja usluga u turizmu, manjih postrojenja, prerade, proizvodnje i ostalih aktivnosti. Provedbom intervencije doprinosi se razvoju poslovanja gospodarstvenika sa područja LAG-a. Očekivani rezultat provedbe ove intervencije je minimalno 5 gospodarstvenika koji su ostvarili potporu za ulaganja u modernizaciju odnosno poboljšanje učinkovitosti resursa potrebnih za razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti. Provedbom intervencije doprinosi se očuvanju radnih mjesta uz eventualno stvaranje novih.

Dodana vrijednost intervencije u provedbi LEADER pristupa

Intervencija doprinosi više elemenata dodane vrijednosti u provedbi LEADER pristupa na način da se provedbom ove intervencije sufinanciraju projekti s jedinstvenim vrijednostima za LAG područje te se omogućuju poboljšani rezultati i učinci. Identifikacijom potreba lokalne zajednice kroz anketne upitnike, konzultacije na terenu i radionice iskazane su potrebe za aktivnostima ulaganja u modernizaciju, jačanje, osnaživanje i unapređenje poslovanja sa svrhom povećanja konkurentnosti na tržištu. Ova intervencija ima pozitivan utjecaj na razvoj različitih sektora na području LAG-a. Podrška ulaganjima u razvoj i jačanje gospodarstva pridonosi razvoju proizvodnje, prerade, turizma i ostalih gospodarskih djelatnosti. Time se osigurava održivi razvoj područja LAG-a, koji će imati dugoročne pozitivne učinke na lokalno gospodarstvo i kvalitetu života stanovnika.

	<p>Ova intervencija pridonosi sveobuhvatnom razvoju područja LAG-a Neretva, potiče razvoj različitih sektora i unapređenje kvalitete života na području LAG-a.</p> <p>Određivanjem načela kriterija i prioriternih ulaganja se osigurava usklađenost intervencije s identificiranim specifičnim lokalnim potrebama čime se postiže pozitivan učinak i održivost ulaganja nego što bi se moglo kroz intervencije SP ZPP. Nadalje, jedinstvena vrijednost za LAG područje se očituje omogućavanjem prilike malim ruralnim gospodarstvenicima za ostvarivanje potpore za svoje poslovanje budući kako na nacionalnim razinama teško do nikako konkuriraju. U odnosu na intervenciju iz SP ZPP ova intervencija je fleksibilnija i bolje prilagođena specifičnim potrebama i resursima LAG-a jer omogućava LAG-u veću samostalnost odnosno autonomiju pri definiranju kriterija odabira projekta i kriterija prihvatljivosti korisnika te bržu prilagodbu na eventualne promjene što se, između ostalog, može utvrditi uvidom u načela kriterija odabira.</p> <p>Provedbom ove intervencije također se doprinosi poboljšanju uključenosti lokalnih dionika, jačanju vidljivosti rada LAG-a i transparentnosti budući je ova intervencija odgovor na identificirane ulazne podatke tijekom konzultacijskog procesa izrade LRS i odraz specifičnih potreba područja LAG-a.</p>
Ciljani korisnici	Subjekti registrirani za obavljanje gospodarske djelatnosti (trgovačka društva izvan javnog sektora, obrti, zadruge, PG-ovi koji imaju registriranu nepoljoprivrednu djelatnost, d.o.o, j.d o.o.)
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	<p>Uvjeti prihvatljivosti korisnika između ostalog su²¹:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mora imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116 - mora imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu - ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima - korisnici koji se bave poljoprivrednom djelatnošću moraju biti upisani u Upisnik poljoprivrednika, a ostali ne moraju biti upisani u Upisnik poljoprivrednika već u nadležne registre (ovisno o organizacijskom obliku) - korisnik mora biti registriran, odnosno imati rješenje/odgovarajući akt izdan od strane nadležnog tijela kojim se dokazuje da ima odgovarajuća rješenja za bavljenje djelatnošću koja je predmet prijave na LAG Natječaj najkasnije u godini koja je prethodila raspisivanju LAG Natječaja i mora biti aktivan (dokazati bavljenje djelatnošću koja je predmet ulaganja)
Prihvatljive vrste projekta	Prihvatljive vrste projekata su ²² :

²¹ Svi uvjeti prihvatljivosti korisnika biti će navedeni u LAG Natječaju

i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	<ul style="list-style-type: none"> - poboljšanje materijalne imovine (kupnja opreme i mehanizacije u svrhu unapređenja poslovanja) - ulaganje u digitalizaciju poslovnih procesa (mehanizacije, opreme i sl.) i dr. <p>Uvjeti prihvatljivosti projekta između ostalih su²³:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekt se mora provoditi na području LAG-a Neretva na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) - biti usklađen sa općim i specifičnim ciljevima LRS - biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva ZPP za razdoblje 2023. – 2027. - projektne aktivnosti se moraju odnositi na djelatnost za koju je subjekt registriran i kojom se aktivno bavi - mora biti financijski i ekonomski održiv i dr.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija koja će se primjenjivati kod odabira projekata će se temeljiti na: duljini poslovanja korisnika (prioritet ostvaruju korisnici koji posluju neprekidno dulji vremenski period), obrazovanju korisnika (prioritet ostvaruju korisnici sa visokoobrazovanim nositeljima/zaposlenicima), pozitivnom utjecaju na okoliš (prioritet ostvaruju ulaganja koja doprinose zaštiti okoliša i ublažavanju klimatskih promjena), prioritetnom sektoru (prioritet ostvaruju ulaganja u preradu poljoprivrednih proizvoda), digitalizaciji poslovanja (prioritet ostvaruju korisnici koji ulažu u digitalizaciju poslovanja), kupnji opreme/mehanizacije koja podiže kvalitetu i unapređuje procese rada (prioritet ostvaruju ulaganja u povećanje produktivnosti poslovanja) i dr. ²⁴ .
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima:

²² Sve prihvatljive vrste projekta biti će navedene u LAG Natječaju

²³ Svi uvjeti prihvatljivosti projekta biti će navedeni u LAG Natječaju

²⁴ Kriteriji odabira projekta sa detaljnim pojašnjenjima propisati će se LAG Natječajem

	- najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik kako je definirano u SP ZPP - najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava kako su definirana u SP ZPP
Pokazatelji	
Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	1
R.b.	
Naziv pokazatelja	Razvoj ruralnog gospodarstva • Pokazatelj ostvarenja doprinosi R.39 ZPP-a
Mjerna jedinica	Broj poduzeća
Ciljna vrijednost	Minimalno 5 ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a
Naziv i kod intervencije	2.1.1. „Potpora ulaganju u razvoj lokalne infrastrukture i unapređenje kvalitete života na području LAG-a“
Područje obuhvata	Cjelokupno područje LAG-a Neretva
Kratki opis intervencije: - svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti	Temeljem SWOT analize i participativnog procesa izrade Lokalne razvojne strategije identificirala se potreba br. 3 - P3.: „Povećati broj ulaganja u malu društvenu, komunalnu, turističku i ostalu infrastrukturu koja podiže kvalitetu života u lokalnoj zajednici na području LAG-a“ na temelju čega je izrađena ova intervencija. Kvalitetna lokalna infrastruktura i prateće usluge značajno doprinose kvaliteti života na svakom području. Analiza područja LAG-a Neretva, rezultati provedenih anketnih upitnika te konzultacija na terenu ukazali su na nedovoljnu kvalitetu lokalne infrastrukture i potrebu za ulaganjem u istu kroz stvaranje novih sadržaja ili poboljšanje i unapređenje postojećih. Kroz ovu intervenciju planira se pružiti potpora za unaprjeđenje kvalitete postojeće lokalne infrastrukture, izgradnju nove infrastrukture (s opremom ili bez nje) i opremanje postojeće infrastrukture te povećanje kvalitete pružanja usluga i sadržaja lokalnom stanovništvu. Provedbom ove intervencije doprinosi se Općem cilju 2.(OC 2.) i Specifičnom cilju 2.1. (SC 2.1.) LRS: - OC 2. Unapređenje kvalitete života na području LAG-a Obrazloženje: Dosadašnji rad s predstavnicima javnog sektora kao i komunikacija s lokalnim dionicima i

<p>intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS</p>	<p>stanovništvom na području LAG-a, analiza područja LAG-a Neretva, rezultati anketnih upitnika i zaključci s konzultacija na terenu koje su održane u svrhu izrade LRS LAG-a Neretva pokazali su da su potrebna dodatna ulaganja u javnu infrastrukturu s ciljem povećanja kvalitete života i zadržavanja stanovništva u ruralnom području. Ovom intervencijom korist od provedenih projekata ostvaruje cjelokupno stanovništvo područja LAG-a Neretva.</p> <p>Analiza, anketni upitnici te konzultacije na terenu pokazali su da LAG području nedostaju kvalitetna sportska i dječija igrališta te je potrebno dodatno ulaganje u neke društvene i vatrogasne domove, groblja, zelene površine poput parkova, tematskih staza i sl.</p> <p>Intervencijom „Potpora ulaganju u razvoj lokalne infrastrukture i unapređenje kvalitete života na području LAG-a“ pruža se mogućnost izgraditi novu i unaprijediti/poboljšati postojeću lokalnu infrastrukturu, čime bi se povećala kvaliteta života LAG područja. Kako je u novom ZPP RH 2023.-2027. predviđeno veliko smanjenje ulaganja i ograničenje u prihvatljivim projektima/aktivnostima u lokalnu infrastrukturu kroz Intervenciju u SP ZPP RH, a ostali nacionalni i regionalni natječaji za infrastrukturne projekte nude manja sredstva i veći udio sufinanciranja, intervencija LAG-a možda će biti jedina mogućnost da JLS-ovi koji imaju ograničene proračune priskrbe potrebna sredstva za ulaganja ove vrste na svojem području.</p> <p>SC 2.1. Doprinos unapređenju kvalitete života ulaganjima u lokalnu infrastrukturu i osnaživanjem održivog i inovativnog neprofitnog sektora na području LAG-a</p> <p>Obrazloženje: Cilj ove intervencije je unaprijediti kvalitetu života na ruralnom području LAG-a kroz ulaganje u izgradnju nove i unapređenje/poboljšanje postojeće infrastrukture čime se osiguravaju bolji uvjeti za život lokalnog stanovništva. Izgradnjom dodatne i unapređenjem postojeće lokalne infrastrukture ova intervencija će omogućiti stanovnicima pristup novim i kvalitetnijim uslugama i sadržajima što utječe na kvalitetu života i potiče ostanak u ruralnim područjima. Ova Intervencija se provodi na temelju članka 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.</p> <p>Uskladenost s specifičnim ciljevima ZPP:</p> <p>SC 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo</p> <p>Obrazloženje: Cilj ulaganja u javnu infrastrukturu je osigurati što bolje uvjete života u ruralnim zajednicama te zadržati lokalno stanovništvo na lokalnom području. Ove aktivnosti će poboljšati kvalitetu života na području LAG-a pružajući poticaj za razvoj i napredak ruralnog gospodarstva kroz društveno-ekonomsku održivost.</p> <p>Izgradnjom nove i poboljšanjem postojeće lokalne infrastrukture ovaj cilj doprinosi promicanju bolje kvalitete života. Također cilj potiče socijalnu uključenost i lokalni razvoj u ruralnim područjima promovirajući kružno</p>
---	--

biogospodarstvo i održivo šumarstvo. Ove mjere stvaraju poticajne uvjete za očuvanje radnih mjesta, privlačenje novih investicija i održavanje vitalnosti ruralnih zajednica, čime se pridonosi cjelokupnom razvoju i prosperitetu tih područja.

Provedbom ove intervencije doprinosi se pokazateljima ZPP-a i to:

- R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima

- R.41 Povezivanje ruralne Europe

Objasnjeno: Intervencijom se ostvaruju pokazatelji rezultata R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima i R.41. Povezivanje ruralne Europe. Poboljšanjem infrastrukture i stvaranjem boljih uvjeta života, očekuje se privlačenje novih investicija uz očuvanje postojećih ili potencijalno stvaranje dodatnih radnih mjesta u budućnosti. Izgradnjom nove i poboljšanjem kvalitete postojeće lokalne infrastrukture očekuje se da će stanovništvo LAG-a Neretva (min 10.000 stanovnika) ostvariti koristi provedbom ove intervencije. Provedbom ove intervencije stvaraju se poboljšani uvjeti za život u ruralnom području kroz povećanje kvalitete života, stvaranje dodatnih sadržaja i pristup novim uslugama te se stvara osnova za održivi razvoj lokalnog područja doprinosi se očuvanju radnih mjesta uz eventualno stvaranje novih.

Dodana vrijednost intervencije u provedbi LEADER pristupa

Intervencija doprinosi više elemenata dodane vrijednosti u provedbi LEADER pristupa na način da se provedbom ove intervencije sufinanciraju projekti s jedinstvenim vrijednostima za LAG područje te se omogućuju poboljšani rezultati i učinci. Identifikacijom potreba lokalne zajednice kroz anketne upitnike, konzultacije na terenu i radionice iskazane su potrebe za aktivnostima ulaganja u izgradnju, rekonstrukciju i opremanje lokalne infrastrukture te je slijedom navedenog kreirana ova intervencija.

LAG intervencija doprinosi povećanju/jačanju socijalnog (društvenog) kapitala budući da prihvatljiva ulaganja između ostalog doprinose očuvanju kulturnih vrijednosti, produbljivanju solidarnosti, promociji zdravijeg načina života, jačanju kohezije među stanovnicima područja i ostalih vrijednosti koje sveukupno podižu kvalitetu života na pojedinom području. Određivanjem načela kriterija i prioriteta ulaganja se osigurava usklađenost intervencije s identificiranim specifičnim lokalnim potrebama čime se postiže pozitivan učinak i održivost ulaganja nego bi se to moglo kroz intervencije SP ZPP.

Važno je za istaknuti da se tzv. „mala ulaganja“, ulaganja manjih vrijednosti od vitalne važnosti i koristi za lokalnu zajednicu zbog skromnih i ograničenih proračuna JLS-ova i javnih ustanova LAG područja koji u najvećoj mjeri služe za financiranje osnovnih usluga i redovnog poslovanja.

Ovom intervencijom se pruža mogućnost sufinanciranja ulaganja u aktivnosti koje bi inače bile van mogućnosti osnovnih proračuna JLS-ova a od velikog su značaja za poboljšanje kvalitete života u lokalnoj zajednici i ostanak stanovništva u ruralnom području.

	Provedbom ove intervencije također se doprinosi poboljšanju uključenosti lokalnih dionika, vidljivosti rada LAG-a i transparentnosti budući je ova intervencija odgovor na identificirane ulazne podatke tijekom konzultacijskog procesa izrade LRS i odraz specifičnih potreba područja LAG-a.
Ciljani korisnici	Prihvatljivi korisnici su: - jedinice lokalne samouprave - trgovačka društva osnovana i u većinskom vlasništvu jedinica lokalne samouprave - javne ustanove neprofitnog karaktera osnovane i u većinskom vlasništvu jedinica lokalne samouprave (javni muzeji, galerije, turističke zajednice i sl.)
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Uvjeti prihvatljivosti korisnika između ostalog su ²⁵ : - mora imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116 - mora imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu - ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Prihvatljive vrste projekta su rekonstrukcija postojećih i/ili izgradnja novih građevina sa ili bez opremanja za kulturno-društvenu, obrazovno-odgojnu i sportsko-rekreativnu namjenu poput ²⁶ : - dječji vrtići - kulturni domovi (uključujući domove mladih) - sportske građevine (zatvorene i otvorene) - biciklističke staze - javne površine - tematski putovi i parkovi - javne knjižnice - ustanove za djecu sa posebnim potrebama - rekreacijske zone na rijekama i jezerima i dr. Uvjeti prihvatljivosti projekta između ostalog su ²⁷ : - projekt se mora provoditi na području LAG-a Neretva na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za

²⁵ Svi uvjeti prihvatljivosti korisnika biti će navedeni u LAG Natječaju

²⁶ Sve prihvatljive vrste projekta biti će navedene u LAG Natječaju

²⁷ Svi uvjeti prihvatljivosti projekta biti će navedeni u LAG Natječaju

	<p>potporu</p> <ul style="list-style-type: none"> - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) - biti usklađen sa općim i specifičnim ciljevima LRS - biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva ZPP za razdoblje 2023. – 2027. - aktivnosti vezane uz projekt/ulaganje ne smiju započeti prije podnošenja zahtjeva za potporu na LAG Natječaj (uključujući sklapanje ugovora s izvođačima/dobavljačima ili izvršenje narudžbe radova/robe od njih za prijavljena ulaganja), osim pripremnih aktivnosti (opći troškovi, stjecanje vlasništva nad nekretninom na kojoj će se obavljati investicija, ishođenje građevinske i drugih dozvola i s njima povezane aktivnosti do trenutka prijave početka građenja) i dr.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija koja će se primjenjivati kod odabira projekata će se temeljiti na: tipu ulaganja (prioritet ostvaruju ulaganja u opremanje i/ili rekonstrukciju lokalne infrastrukture), doprinosu gospodarskom i društvenom razvoju ruralnog prostora (prioritet ostvaruju projekti čijom provedbom se stvaraju nova radna mjesta), broju potencijalnih krajnjih korisnika (prioritet ostvaruju ulaganja koja će pozitivno utjecati na veći broj stanovništva), dosadašnjem korištenju LAG potpora (prioritet ostvaruju korisnici koji nisu ostvarili LAG potporu za mjeru sukladnu T.O. 7.4.1. iz prethodnog programskog razdoblja), uvođenju digitalizacije provedbom projekta (prioritet ostvaruju ulaganja koja doprinose digitalnoj transformaciji) i dr ²⁸ .
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR
Intenzitet potpore	maksimalno 100% prihvatljivih troškova projekta
Pokazatelji	
Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0

²⁸ Kriteriji odabira projekta sa detaljnim pojašnjenjima propisati će se LAG Natječajem

Broj sačuvanih radnih mjesta	1	
R.b.		
1.	Naziv pokazatelja	Povezivanje ruralnih područja Europe <ul style="list-style-type: none"> • Pokazatelj ostvarenja doprinosi R.41 ZPP-a
	Mjerna jedinica	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi
	Ciljna vrijednost	Minimalno 10.000 stanovnika koji imaju koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a
Naziv i kod intervencije	2.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje neprofitnog sektora na području LAG-a“	
Područje obuhvata	Cjelokupno područje LAG-a Neretva	
Kratki opis intervencije: - svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata	<p>Temeljem SWOT analize i participativnog procesa izrade Lokalne razvojne strategije identificirala se potreba br. 4 - P4.: „Povećati broj održivih, konkurentnih i inovativnih aktivnosti neprofitnih organizacija na području LAG-a“, temeljem čega je izrađena ova intervencija. Intervencija „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje neprofitnog sektora na području LAG-a“ omogućava ulaganja u neprofitni sektor s naglaskom na osnaživanje i unapređenje njihovog djelovanja na području LAG-a Neretva. Analizom područja, podataka dobivenih putem anketa i informacija prikupljenih tijekom konzultacija na terenu, pokazalo se kako na području LAG-a postoji veliki broj neprofitnih organizacija koje su svojim angažmanom i radom iznimno značajne za razvoj i napredak lokalne zajednice. Sve one se susreću s problemima oko zastarjele, neadekvatne i neodgovarajuće opreme, nedostatka resursa za izvođenje aktivnosti za daljnji rad i angažman u zajednici. Također se ispostavilo kako se veliki broj neprofitnih organizacija susreće s potrebom za ulaganjem u opremu bilo za svakodnevno poslovanje bilo za provedbu raznih aktivnosti u zajednici. Značajan broj neprofitnih organizacija na području LAG-a Neretva ima kontinuirano i održivo poslovanje no kako bi njihov angažman i rad u zajednici bio još značajniji i održiv potrebna su im dodatna ulaganja s ciljem kvalitetnijeg nastavka provedbe aktivnosti u lokalnoj zajednici. Ovom intervencijom pokušati će se odgovoriti na te prepoznate potrebe područja LAG-a Neretva. Ova intervencija namijenjena je postojećim neprofitnim organizacijama koje su poslovale u godini prije raspisivanja Natječaja te će jačanjem i osnaživanjem svoje organizacije doprinijeti poboljšanom razvoju lokalne zajednice područja LAG-a Neretva.</p> <p>Provedbom ove intervencije doprinosi se Općem cilju 2.(OC 2.) i Specifičnom cilju 2.1. (SC 2.1.) LRS:</p> <p>- OC 2. Unapređenje kvalitete života na području LAG-a</p> <p>Obrazloženje: Intervencija „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje neprofitnog sektora na području LAG-a“ doprinosi ostvarenju općeg cilja „Unapređenje kvalitete života na području LAG-a“ kroz poticanje ulaganja u</p>	

LRS

neprofitni sektor, čime se potiče razvoj lokalne zajednice na području LAG-a. Poticanje ulaganja u neprofitni sektor dovodi do jačanja cjelokupne lokalne zajednice s obzirom na činjenicu da neprofitni sektor svojim aktivnostima doprinosi jačanju i unapređenju kvalitete života u ruralnom području. Djelovanje i provedba aktivnosti neprofitnih organizacija su usmjerene na širu populaciju, ovisno o usmjerenju rada pojedine organizacije (volontiranje, angažiranost u kulturi, turizmu, bavljenje marginaliziranim skupinama, socijalnim pitanjima i sl.) stoga je potpora i podrška tom sektoru od vitalne važnosti za lokalnu zajednicu. S obzirom na sve navedeno, može se zaključiti da će poticanje ulaganja u neprofitni sektor na području LAG-a Neretva ostvariti pozitivan utjecaj na lokalno područje i unaprijediti kvalitetu života u ruralnom području.

- SC 2.1. Doprinos unapređenju kvalitete života ulaganjima u lokalnu infrastrukturu i osnaživanjem održivog i inovativnog neprofitnog sektora na području LAG-a

Obrazloženje: Provedbom ove intervencije financirat će se projekti usmjereni prema unapređenju, jačanju i modernizaciji rada neprofitnih organizacija u svrhu unapređenja proizvoda i usluga koje se provode na području LAG-a. Fokus će biti na modernizaciji i unapređenju rada postojećih neprofitnih organizacija u svrhu provođenja raznih prihvatljivih aktivnosti na lokalnom području. Ova Intervencija se provodi na temelju članka 73. i članka 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Ulaganje u unapređenje, jačanje i modernizaciju rada neprofitnih organizacija utjecati će na njihov kvalitetniji i učinkovitiji angažman u zajednici. Dovedi će do unapređenja pružanja usluga i kvalitetniju provedbu aktivnosti što će omogućiti jednu dodatnu dimenziju njihovog rada i poslovanja s povećanim pozitivnim utjecajem na lokalno stanovništvo i poboljšanjem kvalitete života na području LAG-a Neretva.

Usklađenost s specifičnim ciljevima ZPP:

SC 8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo

Obrazloženje: Intervencija „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje neprofitnog sektora na području LAG-a“ ima pozitivan utjecaj kako na neprofitni sektor tako i na širu lokalnu zajednicu područja LAG-a Neretva.

Kroz modernizaciju neprofitnog sektora pruža se mogućnost unapređenja i/ili proširenja već postojećih aktivnosti/usluga u okvirima područja djelovanja ali i potencijalno provedba dodatnih aktivnosti i usluga. Jačanje i unapređenje rada neprofitnih organizacija može pozitivno utjecati kako na cjelokupno lokalno stanovništvo, tako i na ostale sektore te potaknuti umrežavanje i suradnju.

Provedbom ove intervencije doprinosi se pokazateljima ZPP-a i to:

- R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima
- R.42 Promidžba socijalne uključenosti

Objasnenje: Intervencijom se ostvaruje pokazatelj rezultata R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima i pokazatelj rezultata R.42 Promidžba socijalne uključenosti. Provedbom ove intervencije očekuju se minimalno 3 neprofitna subjekta koja su ostvarila potporu koja će ulaganjima u osnaživanje i modernizaciju operativnog dijela već postojećih i uhodanih aktivnosti olakšati i poboljšati provedbu svojih aktivnosti na LAG području te imati pozitivan utjecaj na minimalno 30 osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti. Provedbom ove intervencije ne očekuje se doprinos stvaranju radnih mjesta u ruralnim područjima već se veći naglasak stavlja na očuvanje postojećih, te se doprinosi modernizaciji i inovacijama u pružanju već postojećih usluga i provođenju aktivnosti u lokalnoj zajednici što utječe na povećanje kvalitete života i stvaranje novih sadržaja koji mogu generirati dodatne prihode u zajednici. Provedba ove intervencije imati će veliki učinak na lokalnu zajednicu obzirom da se radi o ulaganju u neprofitni sektor koji u svom članstvu, odnosno na razini funkcioniranja, rada i provedbe svojih aktivnosti uključuje i animira lokalnu zajednicu.

Dodana vrijednost intervencije u provedbi LEADER pristupa

Intervencija doprinosi više elemenata dodane vrijednosti u provedbi LEADER pristupa na način da se provedbom ove intervencije sufinanciraju projekti s jedinstvenim vrijednostima za LAG područje te se omogućuju poboljšani rezultati i učinci. Identifikacijom potreba lokalne zajednice kroz anketne upitnike, konzultacije na terenu i radionice iskazane su potrebe za aktivnostima ulaganja neprofitnih organizacija u svrhu unapređenja vlastitih proizvoda i usluga koje se provode na području LAG-a s fokusom na modernizaciji i unapređenju rada istih.

Intervencija ima značajnu dodanu vrijednost u provedbi LEADER pristupa jer se temelji na participativnom procesu koji uključuje dionike iz neprofitnog sektora na području LAG-a Neretva. Aktivnim uključivanjem dionika na terenu kroz proces izrade LRS omogućio je stvaranje strateškog okvira koji odražava stvarne potrebe lokalne zajednice. Intervencija „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje neprofitnog sektora na području LAG-a pridonosi sveobuhvatnom razvoju područja LAG-a Neretva, potiče suradnju različitih sektora i unapređenje kvalitete života na području LAG-a. Određivanjem načela kriterija i prioritetnih ulaganja se osigurava usklađenost intervencije s identificiranim specifičnim lokalnim potrebama čime se postiže pozitivan učinak i održivost ulaganja što se ne bi moglo kroz intervencije SP ZPP. Nadalje, jedinstvena vrijednost za LAG područje se očituje omogućavanjem prilike neprofitnom sektoru za ostvarivanje potpore za unapređenje provedbi aktivnosti u okviru svog djelovanja i podizanje kvalitete djelovanja na višu razinu ostvarenjem potpore. Provedbom ove intervencije također se doprinosi poboljšanju uključenosti lokalnih dionika, unapređenju društvenog stanja socijalnoj uključenosti, produbljivanju solidarnosti i empatije prema ranjivim skupinama, jačanju kohezije među stanovnicima, jačanju općih vrijednosti karakterističnih za LAG područje uz veliki doprinos vidljivosti rada LAG-a i transparentnosti budući da je ova intervencija odgovor na identificirane ulazne

	podatke tijekom konzultacijskog procesa izrade LRS i odraz specifičnih potreba područja LAG-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe upisane u registar neprofitnih organizacija i registar udruga najkasnije u godini koja je prethodila godini raspisivanja LAG Natječaja
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Uvjeti prihvatljivosti korisnika između ostalog su ²⁹ : <ul style="list-style-type: none"> - mora imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave LAG natječaja sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116 - mora imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu - ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima - mora biti upisan u registar neprofitnih organizacija i registar udruga najkasnije u godini koja je prethodila raspisivanju LAG Natječaja
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Prihvatljivi projekti su ulaganje u opremu u svrhu provedbe aktivnosti poput ³⁰ : <ul style="list-style-type: none"> - oprema za provedbu društvenih aktivnosti - oprema za provedbu sportskih aktivnosti - oprema za provedbu turističko-avanturističkih aktivnosti - oprema za provedbu aktivnosti socio-humanitarnog karaktera - oprema za provedbu kulturnih aktivnosti i dr. Uvjeti prihvatljivosti projekta između ostalog su ³¹ : <ul style="list-style-type: none"> - projekt se mora provoditi na području LAG-a Neretva na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu - ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a) - biti usklađen sa općim i specifičnim ciljevima LRS - biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva ZPP za razdoblje 2023. – 2027. - aktivnosti vezane uz projekt/ulaganje ne smiju započeti prije podnošenja zahtjeva za potporu na LAG Natječaj (uključujući sklapanje ugovora s izvođačima/dobavljačima ili izvršenje narudžbe robe od njih za prijavljena ulaganja) - predmetne prijave/projektne aktivnosti se moraju odnositi na djelatnost za koju je organizacija registrirana i

²⁹ Svi uvjeti prihvatljivosti korisnika biti će navedeni u LAG Natječaju

³⁰ Sve prihvatljive vrste projekta biti će navedene u LAG Natječaju

³¹ Svi uvjeti prihvatljivosti projekta biti će navedeni u LAG Natječaju

	kojom se aktivno bavi i dr.	
Načela kriterija odabira	Načela kriterija koja će se primjenjivati kod odabira projekata će se temeljiti na: duljini poslovanja korisnika (prioritet ostvaruju korisnici koji posluju neprekidno dulji vremenski period), iskustvu prijavitelja (prioritet ostvaruju korisnici sa prethodnim iskustvom u korištenju potpora iz EU fondova), digitalizaciji poslovanja (prioritet ostvaruju korisnici koji ulažu u digitalizaciju poslovanja), projektnim aktivnostima (prioritet ostvaruju ulaganja u opremanje s ciljem podizanja kvalitete postojećih usluga u prioritetnim sektorima), prioritetnim sektorima (prioritet ostvaruju ulaganja koja podižu kvalitetu socijalnih usluga i unapređuje provedbu aktivnosti u zajednici) i dr. ³² .	
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju	
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a)	
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju	
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR	
Intenzitet potpore	maksimalno 100% prihvatljivih troškova projekta	
Pokazatelji		
Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0	
Broj sačuvanih radnih mjesta	1	
R.b.		
	Naziv pokazatelja	Promidžba socijalne uključenosti • Pokazatelj ostvarenja doprinosi R.42 ZPP-a
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	Minimalno 30 osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora

³² Kriteriji odabira projekta sa detaljnim pojašnjenjima propisati će se LAG Natječajem

Skupni prikaz svih pokazatelja za sve intervencije LRS LAG-a Neretva

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama							Ukupna vrijednost
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1.1.	Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	R.9	0	0	30	0	10	0	0	40
1.1.1.	Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	Broj novih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	R.37	0	0	0	0	0	0	0	0
1.1.1.	Broj sačuvanih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	Broj sačuvanih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	R.37	0	0	3	0	1	0	0	4
1.1.2.	Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	Broj novih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	R.37	0	0	0	0	0	0	0	0
1.1.2.	Broj sačuvanih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	Broj sačuvanih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	R.37	0	0	0	1	0	0	0	1
1.1.2.	Razvoj ruralnog gospodarstva	Broj poduzeća	R.39	0	0	0	5	0	0	0	5
2.1.1.	Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	Broj novih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	R.37	0	0	0	0	0	0	0	0
2.1.1.	Broj sačuvanih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	Broj sačuvanih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	R.37	0	0	0	0	1	0	0	1
2.1.1.	Povezivanje ruralnih područja Europe	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	R.41	0	0	6.000	0	4.000	0	0	10.000
2.1.2.	Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	Broj novih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	R.37	0	0	0	0	0	0	0	0
2.1.2.	Broj sačuvanih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	Broj sačuvanih radnih mjesta (puno radno vrijeme)	R.37	0	0	0	1	0	0	0	1
2.1.2.	Promidžba socijalne uključenosti	Broj osoba	R.42	0	0	0	30	0	0	0	30

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

R.B.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	Inovativna i pametna rješenjima u selima	Inovativnost na području LAG-a primjenom novih tehnologija i inovativnih metoda u svrhu poboljšanja životnih uvjeta na selu
2.	Digitalizaciju u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	Fizička ulaganja u digitalizaciju u poljoprivredi i u digitalizaciju proizvodnje i pružanja usluga
3.	Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima	Ulaganja u aktivnosti kojima se doprinosi zaštiti okoliša i otpornosti na klimatske promjene

5.4. Opis procesa odabira projekata na natječajima LAG-a Neretva

Stručna služba (ured LAG-a, LAG administratori) priprema dokumentaciju koja minimalno sadrži: predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava LAG Natječaja; uvjete prihvatljivosti korisnika i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti projekta i dokumentaciju; uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju; kriterije odabira projekata i dokumentaciju za ocjenu usklađenosti projekta s kriterijima; prag prolaznosti; prihvatljive i neprihvatljive troškove; detaljni postupak odabira projekata; visinu i intenzitet potpore; način, uvjete i rokove prijave projekta; rokove i uvjete za podnošenje prigovora te popis priloga i obrazaca. Dokumentacija natječaja sadržavati će i druge dokumente poput uputa za prijavitelje i sl.

Nakon odobrenja ukupne natječajne dokumentacije od strane Upravnog odbora LAG-a, LAG Natječaj, s pripadajućim obrascima, priložima, vodičima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a. Poziv se objavljuje i preko drugih medija na lokalnoj razini odnosno području LAG-a.

Način podnošenja zahtjeva za potporu jasno će biti naznačen u LAG Natječaju. Otvaranje zahtjeva za potporu pristiglih na LAG natječaj obavlja Povjerenstvo kojeg imenuje Upravni odbor. Nakon zaprimanja zahtjeva za potporu provodi se administrativna kontrola koja, ujedno, predstavlja i 1. fazu (tzv. Analiza 1) u postupku odabira projekata za provedbu LRS. Tijekom ove faze, LAG može zatražiti i nadopunu dokumentacije dostavljene od strane korisnika koji su se prijavili na natječaj. Cilj 1. faze je provjera: potpunosti prijave, prihvatljivosti korisnika te osnovnih uvjeta prihvatljivosti projekta. Nakon administrativne provjere, započinje 2. faza (Analiza 2) koja predstavlja kvalitativno ocjenjivanje prijave od strane Ocjenjivačkog odbora kojeg imenuje nadležno tijelo LAG-a temeljem Statuta, a koja se provodi sukladno definiranim internim procedurama LAG-a i kriterijima odabira definiranim samim natječajem. Rezultat analiza je rang lista projekata s pratećom dokumentacijom koja se upućuje na odlučivanje Upravnom odboru LAG-a. Upravni odbor zatim provodi procjenu projektnih prijedloga prema izvješću i privremenoj rang listi te provjere sukladnosti s kriterijima za vrednovanje i odabir projekata. Na odluke Upravnog odbora, korisnici imaju mogućnost prigovora tijelu LAG-a nadležnom za prigovore. Odluke tijela LAG-a nadležnog za prigovore moraju biti jasne i konačne i ne mogu ni na koji način biti promijenjene od strane Upravnog odbora LAG-a. U slučaju da je prigovor prihvaćen, zahtjev za potporu se vraća u administrativnu obradu. LAG je obvezan osigurati i spriječiti bilo kakvu mogućnost pojave sukoba interesa.

Popis projekata koji su odabrani od strane LAG-a biti će objavljen na mrežnoj stranici LAG-a nakon utvrđivanja rang liste odabranih projekata. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv korisnika, naziv projekta i njegov kratak opis, intenzitet potpore i iznos potpore. Nakon završetka natječaja i postupka odabira projekata na razini LAG-a, sva dokumentacija o postupcima i odluke o odabiru dostavljaju se Agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) putem mrežne aplikacije AGRONET pri čemu, LAG podnosi Zahtjev za potporu za svaki pojedinačni odobren projekt. APPRRR provodi postupak provjere usklađenosti odabira projekata LAG-a s kriterijima navedenim u LAG Natječaju, te, nakon provedenih provjera, donosi Odluku o dodjeli sredstava za svaki pozitivno ocijenjeni Zahtjev za potporu. Lista potvrđenih i odobrenih projekata od strane APPRRR-a objavljuje se na mrežnim stranicama LAG-a. Cijeli postupak odabira projekata na natječajima LAG-a Neretva biti će usklađen sa valjanim pravnim aktima te dodatnim uputama/smjernicama nadležnog Upravljačkog i Provedbenog tijela u skladu sa LEADER operativnim pravilima.

5.5. Usklađenost LRS LAG-a Neretva sa ZPP

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost s specifičnim ciljevima ZPP (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC 1. Unapređenje poljoprivrede i razvoj gospodarstva na području LAG-a	SC 1.1. Poticanje konkurentne, modernizirane, učinkovite, inovativne i održive poljoprivrede te osnaživanje održivog, konkurentnog i inovativnog gospodarskog razvoja na području LAG-a	1.1.1. „Potpora ulaganju u konkurentnu, učinkovitu i održivu poljoprivredu na području LAG-a“	SC 2: jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju
		1.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje gospodarskog poslovanja na području LAG-a“	SC 7: privlačenje i podupiranje mladih poljoprivrednika i novih poljoprivrednika te olakšavanje održivog poslovnog razvoja u ruralnim područjima SC 8: promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo
OC 2. Unapređenje kvalitete života na području LAG-a	SC 2.1. Doprinos unapređenju kvalitete života ulaganjima u lokalnu infrastrukturu i osnaživanjem održivog i inovativnog neprofitnog sektora na području LAG-a	2.1.1. „Potpora ulaganju u razvoj lokalne infrastrukture i unapređenje kvalitete života na području LAG-a“	SC 8: promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo
		2.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje neprofitnog sektora na području LAG-a“	SC 8: promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo

6. KAPACITET LAG-a NERETVA ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a Neretva za upravljanje LAG-om i provedbom LRS

Postojeći ljudski kapacitet LAG-a Neretva za provedbu LRS ponajprije predstavljaju djelatnike LAG-a Neretva te njihovo službeno osposobljavanje i obrazovanje za pripremu i provedbu projekata koje je nadograđeno višegodišnjim iskustvom, znanjem i vještinama na sveobuhvatnim poslovima uspješne pripreme i provedbe LEADER programa i dosadašnje aktivnosti provedbe LRS za razvoj LAG područja. Sposobnosti zaposlenika za učinkovito upravljanje LAG-om ogledaju se u dosad postignutim rezultatima, a to je uspješno provedena LRS kao što je i navedeno u Tablici br. 19. Također, uspješno animiranje i suradnja s dionicima javnog, privatnog i civilnog sektora na čitavom području te prepoznatljivost i ugled LAG-a Neretva svjedoče o kvaliteti njegovog ljudskog kapitala. U LAG-u Neretva stalno su zaposlena dva djelatnika više i visoke stručne spreme iz područja koja su relevantna za bavljenje ruralnim razvojem (ekonomske znanosti).

Zaposlenici LAG-a Neretva imaju bogato iskustvo s prethodnih poslova i angažmana iz raznih područja lokalnog razvoja, a posebno u segmentu rada i upravljanja organizacijama gospodarskog i civilnog društva te svoja znanja i vještine sustavno usavršavaju putem edukacije i treninga, sudjelovanja na skupovima i konferencijama, na stručnim sastancima na županijskoj, državnoj i međunarodnoj razini te kroz razmjenu iskustava s drugim LAG-ovima u Hrvatskoj i drugim članicama EU.

Kapaciteti za provedbu uveliko ovise o prihodima LAG-a koji se temelje na uplaćenim članarinama te ostalim prihodima koji se odnose na povrat sredstava u okviru provedbe LEADER-a. Prihodi od članarina LAG-a uplaćuju se temeljem Odluke nadležnog tijela LAG-a o visini članarine u LAG-u te su planirani prihodi od članarina u iznosu od 11.000,00 EUR godišnje temeljeni na članstvu u LAG-u po pripadajućim sektorima odnosno pravnoj osobnosti člana.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a Neretva za upravljanje LAG-om i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje tekućih troškova i animacije	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
2023.	2	11.000,00	0	11.000,00
2024.	2	11.000,00	0	11.000,00
2025.	2	11.000,00	0	11.000,00
2026.	2	11.000,00	0	11.000,00
2027.	2	11.000,00	0	11.000,00
2028. (n+2)	2	11.000,00	0	11.000,00
2029. (n+2)	2	11.000,00	0	11.000,00

6.2. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRS

Praćenje provedbe LRS LAG-a Neretva provodit će se kontinuirano kroz mjerenje učinaka provedbe strategije, kriterije ocjenjivanja i indikatore za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti projekata. Praćenje i ocjenjivanje sastavni je dio redovitih aktivnosti LAG-a. Za provedbu praćenja odgovorni su zaposlenici LAG-a u suradnji s Upravnim odborom. Djelatnici LAG-a pripremit će alate za praćenje provedbe LRS kao i obrasce za pripremu izvješća koje će prije korištenja odobriti Upravni odbor LAG-a koristeći regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (PMEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060, okvira za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti iz Uredbe (EU) br. 2021/2115, Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2021/2290, i evaluacije strateških planova ZPP-a te pružanje informacija za praćenje i evaluaciju iz Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2022/1475. .

Kontinuirano praćenje provedbe LRS LAG-a temelji se na:

- Financijskom praćenju
- Praćenju dinamike pripreme i provedbe natječaja na razini mjera LAG-a i usklađenosti s predviđenim Akcijskim planom za čitavo vrijeme provedbe LRS
- Izradi statistike prijave projekata na pojedini natječaj
- Praćenju pokazatelja outputa i rezultata na razini svake mjere (prema niže definiranim pokazateljima)
- Praćenju prijave i provedbe projekata suradnje
- Praćenju aktivnosti tekućeg rada i animacije
- Praćenju pokazatelja LRS u doprinosu SP ZPP-a
- Praćenju i vrednovanju dodane vrijednosti LEADER-a

Za odobravanje i usvajanje godišnjih izvješća odgovorna je Skupština LAG-a. Temeljem usvojenih izvješća pripremat će se godišnji planovi provedbe, odnosno godišnji Akcijski planovi, koje također prije provedbe usvaja Upravni odbor.

Osnovu za praćenje provedbe Strategije čine pokazatelji zadani na razini pojedine intervencije, odnosno pokazatelji ishoda aktivnosti i rezultata provedbe.

Statut LAG-a te interni pravilnici o radu LAG-a definirali su zadaće LAG-a koje između ostalog obuhvaćaju zadaće praćenja, izvješćivanja i ocjenjivanja učinkovitosti rada LAG-a odnosno provedbe strategije koja je dala smjernice i okvir za rad LAG-a. Zadaće su raspoređene između svih upravljačkih i operativnih tijela LAG-a Neretva.

Realizacija Strategije temelji se na implementaciji predloženih intervencija koji djeluju na ostvarivanje definiranih ciljeva LRS. U svrhu efikasnog i efektivnog praćenja provedbe za svaku kalendarsku godinu realizacije izrađuje se detaljan Akcijski plan provedbe.

Sustav praćenja i pružanja informacija o ostvarenim rezultatima provedbe LRS služi kako bi nositelj provedbe (LAG) imao dovoljno podataka za donošenje ocjene o:

- Uspješnom ostvarivanju definiranih ciljeva
- Čimbenicima koji su utjecali na eventualno nepostizanje postavljenih ciljeva
- Učinkovitosti alokacije resursa (materijalnih, financijskih i ljudskih) za postizanje ciljeva odnosno prijedlozima za eventualnu realokaciju istih
- Prikkladnosti definiranih općih i specifičnih ciljeva, intervencija s obzirom na moguće eventualne promijenjene okolnosti u provedbi
- Uspješnosti iz financijske perspektive (financijska učinkovitost)
- Uspješnost ostvarenja doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a
- Uspješnost ostvarenja pokazatelja rezultata ZPP-a

Vrednovanje LRS LAG-a Neretva provest će se najmanje jednom tijekom trajanja LRS.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP unutar LRS 2023.-2027.

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupna vrijednost
R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	1.1.1.	0	0	30	0	10	0	0	40
R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	1.1.1.	0	0	0	0	0	0	0	0
			1.1.2.	0	0	0	0	0	0	0	0
			2.1.1.	0	0	0	0	0	0	0	0
			2.1.2.	0	0	0	0	0	0	0	0
R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	1.1.2.	0	0	0	5	0	0	0	5
R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	2.1.1.	0	0	6.000	0	4.000	0	0	10.000
R.42 Promidžba socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	2.1.2.	0	0	0	30	0	0	0	30

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Planirana provedba LRS u vremenskom razdoblju 2023.-2027. godine sukladno definiranim strateškim ciljevima mjerama i tipovima intervencija se nalazi unutar tablice financijskog plana.

Financijski plan prikazuje planirano ostvarenje isplate financijskih sredstava po prethodno raspisanim LAG natječajima za financiranje projekata koji su sukladni pojedinim intervencijama. Pored planiranih godina provedbe i isplate projekata po provedenim natječajima za LAG intervencije naznačen je i postotak sredstava u odnosu na ukupna financijska sredstva za provedbu LRS (sredstva dostupna unutar intervencije 77.06).

Za uspješnu provedbu LRS-a, od iznimne je važnosti pažljivo isplanirati iznos potrebnih sredstava te raspored sredstava u odnosu na ciljeve i prioritete kao i raspored kroz godine programskog razdoblja. Uključuje predviđanje iznosa za prihvatljive troškove projekata lokalnih razvojnih dionika za postizanje ciljeva LRS i ostvarivanje njezine dodane vrijednosti. U postupku planiranja sredstava sudjelovala je radna skupina te predstavnici LAG-a kako bi financijski plan u najvećem mjeri odgovarao stvarnim potrebama i mogućnostima. Financijski plan sadrži postotak ukupne financijske alokacije LRS potreban za njezinu provedbu putem projekata razvojnih dionika u okviru alokacija za 4 intervencije LRS u ukupnom iznosu od 74% ukupne alokacije dodijeljene LAG-u Neretva za programsko razdoblje 2023.-2027. Za projekte suradnje (pripremu i provedbu) predviđeno je do 1% ukupne alokacije.

Aktivnosti koje se odnose na tekuće troškove i animaciju, odnosno upravljanje provedbom LRS-a LAG-a Neretva planirane su unutar maksimalno dopuštenih 25% od ukupne alokacije. Tekući, odnosno administrativni troškovi odnose se na prihvatljive operativne troškove LAG-a povezane sa provedbom LRS, što uključuje troškove plaća djelatnika, režijske troškove, promidžbu, komunikaciju, financijsko upravljanje, reviziju te praćenje i evaluaciju provedbe LRS.

Tablica 34: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji	Od toga za projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.		
1.1.1.	0	0	23%	0	16%	0	0	39%	11.70%
1.1.2.	0	0	0	9%	0	0	0	9%	1.35%
2.1.1.	0	0	13%	0	10%	0	0	23%	3.45%
2.1.2.	0	0	0	3%	0	0	0	3%	0.30%
Tekući troškovi i animacija	0	4%	4%	4%	4%	5%	4%	25%	n/p
Priprema i provedba projekata suradnje	0	0	0	1%	0	0	0	1%	n/p
UKUPNO	0	4%	40%	17%	30%	5%	4%	100%	16.80%

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijski plan prikazuje planirani tijek provedbe Lokalne razvojne strategije LAG-a Neretva po godinama i intervencijama unutar programskog razdoblja provedbe LRS za postizanje očekivanih rezultata općih i specifičnih ciljeva na nivou svake godine a time i ciljeva SP ZPP-a.

Svaka godina unutar programskog razdoblja ima jasno definirane intervencije i aktivnosti koje se planiraju provesti kako bi se ostvarili strateški ciljevi. Kroz provedbu LRS-a LAG Neretva ima za cilj stvoriti održivo i ravnomjerno razvijeno područje koje će promicati održivu poljoprivredu, gospodarski rast, socijalnu uključenost, očuvanje prirodnih resursa i kvalitetu života lokalnog stanovništva.

LAG Neretva planira provesti šest LAG natječajeva po prepoznatim intervencijama kako je navedeno u tablici 35 koja predstavlja dinamički okvir za potporu postizanja ciljeva LRS-a, time i ciljeva SP ZPP-a. Akcijski plan integriran je s okvirom za praćenje pokazatelja te postizanje rezultata LRS putem aktivnosti obuhvaćenih sa 4 strateške intervencije.

Tablica 35: Akcijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj LAG natječajeva							Ukupno
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
1.1.1. „Potpora ulaganju u konkurentnu, učinkovitu i održivu poljoprivredu na području LAG-a“	0	1	0	1	0	0	0	2
1.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje gospodarskog poslovanja na području LAG-a“	0	0	1	0	0	0	0	1
2.1.1. „Potpora ulaganju u razvoj lokalne infrastrukture i unapređenje kvalitete života na području LAG-a“	0	1	0	1	0	0	0	2
2.1.2. „Potpora ulaganju u jačanje i osnaživanje neprofitnog sektora na području LAG-a“	0	0	1	0	0	0	0	1
UKUPNO	0	2	2	2	0	0	0	6

8. PRILOZI

8.1. Prilog 1. Popis naselja iz JLS u sastavu LAG-a s pripadajućim brojem stanovnika po naselju

Osnovni statistički podaci o LAG-u			
JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja u JLS	Broj stanovnika u naseljima
Kula Norinska	1.414	Borovci	30
		Desne	111
		Krvavac	417
		Krvavac II	260
		Kula Norinska	205
		Matijevići	90
		Momići	163
		Nova Sela	29
		Podravnica	109
Metković	15.235	Dubravica	73
		Glušci	53
		Metković	13.971
		Prud	448
		Vid	690
Opuzen	2.838	Buk-Vlaka	470
		Opuzen	2.355
		Pržinovac	13
Ploče	8.220	Baćina	513
		Banja	153
		Komin	941
		Peračko Blato	280
		Plina Jezero	32
		Ploče	4.711
		Rogotin	574
		Staševica	822
		Šarić Struga	194
Pojezerje	943	Brečići	-

		Dubrave	-
		Kobiljača	198
		Mali Prolog	10
		Otrić-Seoci	689
		Pozla Gora	46
Slivno	2.046	Blace	273
		Duba	4
		Duboka	266
		Klek	177
		Komarna	412
		Kremena	28
		Lovorje	58
		Lučina	10
		Mihalj	121
		Otok	47
		Pižinovac	1
		Podgradina	194
		Raba	8
		Slivno Ravno	1
		Trn	131
		Tuševac	47
		Vlaka	268
		Zavala	-
Zažablje	553	Badžula	56
		Bijeli Vir	211
		Dobranje	5
		Mislina	25
		Mlinište	254
		Vidonje	2
Ukupno LAG Neretva	31.249		31.249

Izvor: Državni zavod za statistiku; Popis stanovništva 2021.

8.2. Prilog 2. Popis vrsta kulturnih dobara LAG-a Neretva

Grad Metković

Vrsta kulturnog dobra						
Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Kula	n/p	n/p	Arheološka zona i kulturno-povijesna cjelina Naron - Vid	n/p	Etnografska zbirka "Ilić"	Umijeće pripreme neretvanskog brujeta
Crkva sv. Vida	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	Tradicija života s trupom i lađom, plovilima doline Neretve
Erešova kula	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Kuća Markota	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Kuća Bukovac-Šiljeg	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p

Izvor: *Ministarstvo kulture*

Grad Opuzen

Vrsta kulturnog dobra						
Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
n/p	n/p	n/p	n/p	Torzo carice Livije Druzille	Rimski kameni spomenici	Umijeće pripreme neretvanskog brujeta
n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	Tradicija života s trupom i lađom, plovilima doline Neretve

Izvor: *Ministarstvo kulture*

Grad Ploče

Vrsta kulturnog dobra						
Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Crkva sv. Jurja s ostacima antičke villae rusticae	n/p	n/p	Arheološko nalazište Grebine u Crnoči	n/p	n/p	Umijeće pripreme neretvanskog brujeta
Crkva sv. Luke	n/p	n/p	Arheološko nalazište ostaci crkve sv. Anastazija (Staša)	n/p	n/p	Tradicija života s trupom i lađom, plovilima doline Neretve
Spomenik palim borcima	n/p	n/p	Podmorsko arheološko nalazište Portina	n/p	n/p	n/p
Stara župna kuća i kapela sv. Paškala	n/p	n/p	Arheološko nalazište Zađe s ostacima ville rustice	n/p	n/p	n/p
n/p	n/p	n/p	Ruševine crkve sv. Andrije	n/p	n/p	n/p
n/p	n/p	n/p	Arheološko podvodno nalazište Luke Mitrovac	n/p	n/p	n/p

Izvor: *Ministarstvo kulture*

Općina Kula Norinska

Vrsta kulturnog dobra						
Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Crkva sv. Nikole i groblje	n/p	n/p	Arheološko nalazište Zanoga	n/p	n/p	n/p
Arheološko nalazište Vrtar	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p

Izvor: *Ministarstvo kulture*

Općina Pojezerje

Vrsta kulturnog dobra						
Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Crkva sv. Mihovila s grobljem	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p

Izvor: *Ministarstvo kulture*

Općina Slivno

Vrsta kulturnog dobra						
Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Sklop "kula Nonković"	n/p	n/p	Arheološko nalazište Gradina na otoku Osinj	n/p	n/p	n/p
Crkva sv. Ivana na otoku Osinju	n/p	n/p	Nekropola stećaka „Greblje“	n/p	n/p	n/p
Utvrda Brštanik	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Utvrda Smrdan Grad s crkvom Gospe Velike	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Spomenik palim borcima i žrtvama fašističkog terora	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p

Izvor: *Ministarstvo kulture*

Općina Zažablje

Vrsta kulturnog dobra						
Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
Crkva sv. Liberana i arheološko nalazište na Gomilama	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	Govor i toponimija sela Vidonje
Srednjovjekovno groblje i crkva Male Gospe	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p

Izvor: *Ministarstvo kulture*

8.3. Prilog 3. Pojmovi i kratice

LEADER	Liaisons Entre Actions de Development de l' Economie Rurale i.e. Links Between Actions for the Development of the Rural Economy – veze među aktivnostima za razvoj ruralnog gospodarstva
CLLD	Community-Led Local Development - lokalni razvoj pod vodstvom zajednice
LAG	Lokalna akcijska grupa
EU	Europska Unija
RH	Republika Hrvatska
MP	Ministarstvo poljoprivrede
APRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
LRS	Lokalna razvojna strategija je strategija lokalne akcijske grupe kako je kako je definirano člankom 32. Uredbe (EU) br. 2021/1060
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
PRIOLOG I. UGOVORU	Prilog I. Ugovoru o Europskoj uniji odnosno popis iz članka 38. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (SL C 202 (2016)) na kojemu se nalaze poljoprivredni proizvodi, osim proizvoda ribarstva kao i proizvodnje pamuka i kulture kratkih ophodnji
LAG INTERVENCIJA	LAG intervencija je instrument potpore sa skupom uvjeta prihvatljivosti i koju LAG navodi u LRS, a provodi se putem LAG natječaja
PROJEKT	Projekt je aktivnost ili skup aktivnosti, a sastoji se od prihvatljivih i, ako je primjenjivo, neprihvatljivih troškova te pripada određenoj LAG intervenciji; sukladno članku 3. stavku 4. Uredbe (EU) br. 2021/2115 projekt je istoznačan pojmu „operacija“
KORISNIK NA LAG NATJEČAJU	Korisnik na LAG natječaju je svaki subjekt koji je podnio zahtjev za potporu na LAG natječaju te je odgovoran za pokretanje projekta ili za pokretanje i provedbu projekta sufinanciranog iz Strateškog plana
LAG NATJEČAJ	LAG Natječaj je natječaj koji objavljuje i provodi LAG za svaku pojedinu LAG intervenciju
ULAGANJE	Ulaganjem se smatra ulaganje u dugotrajnu materijalnu i nematerijalnu imovinu kojima se doprinosi postizanju jednog ili više specifičnih ciljeva utvrđenih u članku 6. stavcima 1. i 2. Uredbe (EU) br. 2021/2115
DUGOTRAJNA MATERIJALNA IMOVINA	Dugotrajna materijalna imovina je imovina koju fizička ili pravna osoba posjeduje za korištenje u proizvodnji proizvoda ili isporuci roba i usluga, za iznajmljivanje drugima, u administrativne svrhe, ili za potrebe razvoja lokalne infrastrukture, a koja se očekuje koristiti dulje od jednog razdoblja. To je ona imovina koja je namijenjena za korištenje na neprekidnoj osnovi u svrhu aktivnosti te pravne ili fizičke osobe. Dugotrajna imovina

	obuhvaća zemljišta i šume, građevinske objekte, postrojenja i opremu, alate, pogonski inventar, namještaj, transportna sredstva, dugotrajnu biološku imovinu
DUGOTRAJNA NEMATERIJALNA IMOVINA	Dugotrajna nematerijalna imovina se definira kao nemonetarna imovina bez opipljivih, tj. fizičkih obilježja, a koja se može zasebno identificirati. Oblici nematerijalne imovine su: izdaci za razvoj, patenti, licencije, franšiza, koncesije, softver, zaštitni znaci, trgovački znak ili ime, <i>goodwill</i> i dr.
NEPRODUKTIVNA ULAGANJA	Neproductivna ulaganja su ona ulaganja koja ne dovode do značajnog povećanja vrijednosti ili profitabilnosti korisnika odnosno koja ne ostvaruju značajan dohodak, prihod ili dobit, ali pri tome imaju pozitivan utjecaj na primjerice: socijalnu uključenost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, očuvanje baštine, okoliš i klimu i sl.
TEMELJNE USLUGE I INFRASTRUKTURA U RURLANIM PODRUČJIMA	Pod temeljnom uslugom i infrastrukturom u ruralnim područjima podrazumijeva se ulaganje koje kumulativno ispunjava sljedeće: <ul style="list-style-type: none"> - podiže kvalitetu života u ruralnim područjima (kulturno-društvenu i/ili obrazovno-odgojnu i/ili sportsko-rekreativnu i/ili rekreacijsku i/ili turističku i/ili komunalnu i/ili zdravstvenu i/ili javnih usluga itd.) - namijenjeno je javnoj upotrebi/korištenju - mora biti javno dostupno različitim pojedincima i interesnim skupinama - ne smije biti profitnog karaktera (operativni prihodi ne smiju biti veći od operativnih troškova) - provodi se u naselju s najviše 25.000 stanovnika.
MLADI POLJOPRIVREDNIK	Mladi poljoprivrednik je osoba starija od 18 i mlađa od 40 godina (do navršene 41 god.) u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu, koja posjeduje odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te po prvi puta uspostavlja poljoprivredno gospodarstvo ekonomske veličine od 10.000 EUR do 100.000 EUR na kojem ima status nositelja/odgovorne osobe ili je status nositelja/odgovorne osobe po prvi put stekla unutar 5 (pet) godina do dana podnošenja zahtjeva za potporu, a u slučaju trgovačkog društva je i odgovorna osoba isključivo ukoliko je vlasnik najmanje 50% temeljnog kapitala društva
MALO POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO	Malo poljoprivredno gospodarstvo predstavlja poljoprivrednika koji ima ekonomsku veličinu od 3.000 do 10.000 EUR-a u slučaju ulaganja u sektor voća, povrća i cvijeća, odnosno do 15.000 EUR-a za ulaganja u ostalim sektorima
PODUZEĆE	Poduzeće je svaki subjekt koji se bavi gospodarskom djelatnošću, bez obzira na njegov pravni oblik, a sve u skladu sa člankom 1. Priloga I. Uredbe (EU) br. 2022/2472
MIKRO ILI MALO PODUZEĆE	Mikro ili malo poduzeće je poduzeće kako je definirano Prilogom I. Uredbe (EU) br. 2022/2472
JAVNA POTPORA	Javna potpora je svaki oblik potpore koji potječe iz proračuna javnopravnih tijela (tijela državne uprave, druga državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave,

	pravne osobe koje imaju javne ovlasti) i proračuna Europske unije
INTENZITET POTPORE	Intenzitet potpore je postotni udio javne potpore u prihvatljivim troškovima
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Prihvatljivi troškovi su troškovi koji mogu biti sufinancirani bespovratnim sredstvima LAG intervencije
NEPRIHVATLJIVI TROŠKOVI	Neprihvatljivi troškovi su troškovi koji ne mogu biti sufinancirani bespovratnim sredstvima LAG intervencije